

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Petr Vitha

**Odpovědnost statutárních orgánů kapitálových
obchodních společností**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Daniel Patěk, Ph.D.

Katedra obchodního práva

V Praze, 6. března 2015

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 6. března 2015

Petr Vitha

Poděkování:

Děkuji panu JUDr. Danielu Patěkovi, Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce, za cenné připomínky a rady. Dále děkuji celé mé rodině za podporu, které se mi z její strany po celou dobu mého studia dostávalo, zejména pak rodičům a své úžasné sestře, bez jejichž podpory bych tohoto nikdy nedosáhl.

V Praze, dne 6. března 2015

Petr Vitha

Obsah:

Obsah:	3
Úvod	4
1. Vymezení jednotlivých pojmů	6
1.1 Odpovědnost	6
1.1.1 Prospektivní koncepce odpovědnosti	6
1.1.2 Retrospektivní koncepce odpovědnosti	8
1.1.3 Koncepce odpovědnosti v občanském zákoníku	9
1.2 Statutární orgán	14
1.2.1 Statutární orgán společnosti s ručením omezeným	18
1.2.2 Statutární orgán akciové společnosti	20
2. Vztah mezi obchodní korporací a členem statutárního orgánu	23
3. Povinnosti statutárních orgánů kapitálových obchodních společností	25
3.1 Péče řádného hospodáře	26
3.1.1 Historický náhled na péči řádného hospodáře	26
3.1.2 Péče řádného hospodáře v obchodním zákoníku	27
3.1.3 Péče řádného hospodáře po rekodifikaci	32
3.2 Povinnost loajality	37
3.3 Pravidlo podnikatelského úsudku	40
3.4 Další dílčí povinnosti statutárních orgánů	45
3.4.1 Informační povinnost a povinnost mlčenlivosti	45
3.4.2 Zákaz konkurence	49
3.4.3 Povinnost informovat o střetu zájmů	50
4. Odpovědnost statutárního orgánu za porušení povinností	54
4.1 Důkazní břemeno	54
4.2 Povinnost k náhradě újmy	55
4.2.1 Omezení odpovědnosti statutárního orgánu	56
4.2.2 Povinnost k vydání prospěchu	57
4.2.3 Smlouva o vypořádání újmy	57
4.2.4 Společnická a akcionářská žaloba	59
4.3 Odpovědnost za úpadek obchodní korporace	60
4.4 Vyloučení člena statutárního orgánu obchodní korporace z výkonu funkce	61
4.4.1 Vyloučení z výkonu funkce při insolvenčním řízení	61
4.4.2 Vyloučení z výkonu funkce mimo režim insolvenčního řízení	63
4.4.3 Důsledky vyloučení a opětovné vyloučení z výkonu funkce	64
4.4.4 Výjimky z vyloučení	65
4.5 Ručení členů statutárního orgánu třetím osobám	66
4.5.1 Ručení za škodu způsobenou obchodní korporací	67
4.5.2 Ručení při úpadku obchodní korporace	67
5. Komparace nové právní úpravy péče řádného hospodáře s právní úpravou Spojeného království	69
5.1 Úprava odpovědnosti ředitelů ve Spojeném království	69
5.1.1 Fiduciární povinnosti (<i>Fiduciary duties</i>)	69
5.1.2 Povinnost péče, schopnosti a pečlivosti (<i>Duty of care, skill and diligence</i>) ..	70
5.2 Komparace a zhodnocení	72
Závěr	74
Seznam zkratk	77
Použitá literatura	78

Úvod

Cílem této práce je poskytnutí komplexního náhledu na problematiku odpovědnosti statutárních orgánů kapitálových obchodních společností po rekonstrukci soukromého práva po 1.1.2014, kdy vstoupily v účinnost občanský zákoník a zákon o obchodních korporacích, které přinesly výslovné zakotvení pojmů souvisejících se standardem výkonu péče statutárního orgánu obchodní korporace a potažmo i změnu v koncepci chápání pojmu odpovědnosti a nahrazování vzniklé újmy způsobené porušením zákonných a smluvních povinností.

V první části této práce se omezím na detailní vymezení jednotlivých pojmů. Z hlediska pojmu odpovědnosti se pokusím nastínit její historický vývoj, který vedl k jejímu ukotvení ve starém občanském zákoníku a následně kriticky zhodnotím koncepci odpovědnosti, kterou se vydal občanský po rekonstrukci včetně rozboru náhrady škody porušením zákonné a smluvní povinnosti. Následovat bude obecné vymezení pojmu statutárního orgánu spolu s vymezením statutárního orgánu společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti.

V druhé části této práce se zaměřím na popsání vztahu mezi obchodní korporací a členem statutárního orgánu, a to zejména s ohledem na změnu právní úpravy a týkající se smlouvy o výkonu funkce a případných rizik s ní spojených.

Třetí část této práce bude zaměřena na detailní vymezení pojmu péče řádného hospodáře, a to jak hlediska jeho právního vývoje až do úpravy obsažené v občanském a zákonu o obchodních korporacích, kde můžeme zpozorovat na rozdíl od přechodí právní úpravy obchodního zákoníku jeho výslovné zakotvení, tak rozboru jednotlivých složek péče řádného hospodáře, kterými jsou povinnost loajality a pravidlo podnikatelského úsudku. Pravidlu podnikatelského úsudku neboli *business judgement rule* bude věnována pozornost i s ohledem na jeho vývoj ve Spojených státech Amerických. Pro doplnění budou uvedeny i povinnosti členů statutárního orgánu, které se se při svém výkladu vztahují k řádnému výkonu funkce a tak i k povinnosti péče řádného hospodáře.

Čtvrtá část bude věnována odpovědnosti za porušení povinností statutárního orgánu s ohledem na úpravu obsaženou v zákoně o obchodních korporacích. Omezím se pouze na posouzení z hlediska soukromoprávního, byť některé porušení povinností mohou přesahovat do oblasti správněprávní či trestněprávní. Pozornost tak bude

věnována zejména povinnosti k náhradě újmy způsobené členem statutárního orgánu při výkonu své funkce, odpovědnosti za úpadek obchodní korporace a problematice diskvalifikace člena statutárního orgánu z výkonu své funkce. Problematice ručení člena statutárního orgánu, která je jistě sama o sobě obsáhlým tématem, se v této práci budu věnovat pouze okrajově, a to zejména s odkazem na ručení členů statutárního orgánu při prohlášení úpadku obchodní korporace.

V poslední části této práce se zaměřím na krátkou komparaci úpravy péče řádného hospodáře ve Spojeném království a v české právní úpravě spolu se závěrem, kterým směrem by se další vývoj péče řádného hospodáře mohl v českém právním prostředí ubírat.

Práce bude zpracována komparativní metodou, kdy budu vycházet zejména z porovnání předchozí právní úpravy s právní úpravou po rekodifikaci. Vzhledem ke zvolenému tématu budu rovněž vycházet ze soudní judikatury, která s ohledem na předcházející právní úpravu byla a stále je bohatým zdrojem výkladu a interpretace stěžejních pojmů, kterými se tato práce bude zabývat. Při komparaci se zahraniční právní úpravou budu, vyjma zákonné úpravy, vycházet zejména ze základních soudních rozhodnutí, která se vztahují k dané problematice.

Závěrem práce pak předložím hlavní problémy a úskalí nové právní úpravy odpovědnosti statutárních orgánu kapitálových obchodních společností.

1. Vymezení jednotlivých pojmů

1.1 Odpovědnost

Vymezit pojem právní odpovědnosti se z historického hlediska řadí mezi nejobtížnější úkoly právní vědy, jelikož od samotného počátku panuje značná nejednotnost názorů na vymezení tohoto pojmu a je tak neustále předmětem odborné diskuze. Určité elementární rozdělení základních koncepcí pojmu odpovědnosti přinesl v souladu s teoretickým vývojem J. Macura ve své knize „*Odpovědnost a zavinění v občanském právu*“ z roku 1980, kde pojem odpovědnosti rozdělil do 5 koncepcí: komplexní, mocenské, sankční (retrospektivní), aktivní (prospektivní) a extenzivní. K vůdčím koncepcím, které se pokusím přiblížit, se řadí zejména koncepce prospektivní neboli aktivní odpovědnosti a koncepce retrospektivní neboli sankční odpovědnosti.

1.1.1 Prospektivní koncepce odpovědnosti

Odpovědnost jakožto pojem začal být předmětem zevrubného zkoumání právní teorií teprve až v 50. letech 20. století, a to zejména zásluhou **V. Knappa**, který se ve své práci „*Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu*“¹ pokusil o vymezení odpovědnosti na odpovědnost smluvní a mimosmluvní, resp. občanskoprávní odpovědnost na odpovědnost závazkovou a mimozávazkovou. Sám autor ve své práci uvádí, že ačkoli se literatura tématem občanskoprávní odpovědnosti zaobírá hojně, neřeší však dostatečně pojem občanskoprávní odpovědnosti. V. Knapp si dále pokládá stěžejní teoretickou otázku, zda subjekt odpovídá již za to, že svou povinnost splní, či zda odpovídá za následné nesplnění povinnosti. Sleduje tak okamžik, kdy sama odpovědnost vzniká, tj. zda odpovědnost vzniká současně s povinností a trvá současně s ní nebo zda odpovědnost vzniká jako důsledek porušení povinnosti.

Vzhledem k tomu, že V. Knapp se dále ve své práci zabývá především závazkovou povinností, snaží se o vyvrácení názorů, které ztotožňují závazkovou odpovědnost s povinností nebo se sankcí, přičemž argumentuje názorem, že není vyloučena existence povinnosti bez odpovědnosti a tudíž nelze tyto dva pojmy ztotožňovat. Pro podporu svých argumentů uvádí příkladem neodpovědnost dlužníka za

¹ KNAPP, V.: *Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu*. Stát a právo I. Praha: ČSAV, 1956, s. 66 a násl.

plnění z naturální obligace, tedy závazek, který není buď vůbec, nebo plně sankcionován, jelikož vznik povinnosti s sebou nutně nenese vznik odpovědnosti. Autor dále vyvrací ztotožnění odpovědnosti a sankce, přičemž sankci chápe jako újmu, která někoho stihne za to, že porušil povinnost. Pro podporu svého tvrzení argumentuje tím, že pokud by se odpovědnost rovnala sankci, existovala by odpovědnost teprve tehdy, kdy již existuje újma (sankce). Podle autorova mínění vede tento názor k nelogickému závěru, že „otázka, kdo je v určitém případě odpověden a zda je odpověden, musila být zodpovězena tak, že odpověden je ten, kdo byl postižen sankcí, a odpověden je proto, že byl postižen sankcí. Správná odpověď je právě opačná, totiž, že někdo je postižen sankcí, poněvadž je odpověden.“²

V. Knapp ve své práci dochází ke dvěma závěrům:

- a) Odpovědnost za porušení povinnosti není ani povinností ani sankcí, ale je hrozbou za porušení povinnosti.
- b) Odpovědnost jakožto hrozba sankcí vzniká dříve, než byla povinnost porušena, a to zároveň se vznikem povinnosti.

Těmito závěry tedy také následně definoval prospektivní (aktivní) občanskoprávní odpovědnost, jejímž smyslem je preventivně působit na odpovědného k řádnému splnění závazku, tedy že odpovědnost je hrozba sankcí za porušení povinnosti, která vzniká zároveň se vznikem povinnosti, a odpovědný je ten, komu sankce porušením povinností hrozí. Podle V Knappa jsou dále s občanskoprávní povinností spojena dvě stádia:

- a) latentní stádium – odpovědnost působí pouze preventivně vedle primární povinnosti jako hrozba sankcí; a
- b) aktivační stádium – odpovědnost se aktivuje porušením primární povinnosti a projeví se dopadem sankce.

Jak uvádí P. Pražák „Problém této koncepce představuje obtížná uchopitelnost odpovědnosti v její latentní fázi.“³ Osobně pak vidím zásadní problém zejména v rozlišení primární povinnosti od odpovědnosti samotné, kdy z důvodu jejich sepetí může dojít k nedostatečnému rozlišení těchto pojmů.

² Tamtéž, s. 71

³ PRAŽÁK, P.: *Má institut právní odpovědnosti v návrhu nového občanského zákoníku jasnou koncepcí?*, Právní rozhledy 3/2012, s. 101

1.1.2 Retrospektivní koncepce odpovědnosti

Na diskuzi, kterou svým aktivním pojetím občanskoprávní odpovědnosti rozpoutal V. Knapp., reagovala celá řada dalších právních teoretiků, jako Š. Luby, J. Švestka či M. Knappová. Právě **M. Knappová**, jakožto jeden z hlavních teoretiků, se zasadila o rozvoj diskuze k retrospektivní koncepci odpovědnosti. M. Knappová se pojmem odpovědnosti zabývá ve své knize „*Povinnost a odpovědnost v občanském právu*“⁴, ve které se zasadila o formulování definice odpovědnosti tak, jak byla donedávna chápána ve starém občanském zákoníku, tedy že odpovědnost je sekundární povinností, která vzniká porušením primární povinnosti. K této definici pojmu odpovědnosti M. Knappová dospěla po analýze právní povinnosti a právní sankce, přičemž tyto dva pojmy navzájem odlišila a vyjádřila jejich postupný charakter. Ve své argumentaci k pojetí odpovědnosti dále vychází zejména z úvah, že primární povinnost musí směřovat vůči konkrétnímu subjektu. Vylučuje tak například odpovědnost vůči sobě samému, kterou chápe pouze jako odpovědnost morální, jenž nemá z hlediska práva žádné důsledky. Dle M. Knappové tak musí existovat oprávněný na straně jedné a povinný na straně druhé.

M. Knappová v rámci retrospektivní (sankční) koncepce odpovědnosti ztotožňuje občanskoprávní povinnost s občanskoprávní sankcí. Odpovědnost tedy chápe jako právní následek porušení povinnosti a klade jí na roveň civilní sankci. Dospívá tím k názoru, že občanskoprávní odpovědnost není jen určitou sekundární povinností, ale zároveň zakládá i právní vztah, resp. odpovědnostní vztah mezi povinným a oprávněným. Jedná se tedy o rozšíření míry nutnosti chování, k níž došlo v důsledku porušení primární povinnosti.

Mezi jednotlivými zastánci retrospektivní koncepce odpovědnosti nepanuje shoda s pochopením a výkladem vztahu sankce a odpovědnosti. J. Macura například poukazuje, že nelze zcela ztotožnit občanskoprávní sankci s občanskoprávní odpovědností.⁵ Středobodem úvah autorů zastávajících retrospektivní koncepci odpovědnosti však zůstává pochopení odpovědnosti jako sekundární povinnosti, jež vzniká porušením povinnosti primární.

⁴ KNAPPOVÁ M.: *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*. Praha: Academia, 1968 (Pozn.: reprint původního díla KNAPPOVÉ M. byl vydán roku 2003 nakladatelstvím Eurolex Bohemia)

⁵ MACUR, J.: *Odpovědnost a zavinění v občanském právu*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1980, s. 63

1.1.3 Koncepce odpovědnosti v občanském zákoníku

Současná koncepce odpovědnosti, jak jí popisuje důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku, se „[...] přiklání k pojetí odpovědnosti v duchu tradic antické a křesťanské civilizace, podle nichž člověk odpovídá za své jednání v plném rozsahu, a odpovídá tedy především za to, že se chová řádně, po právu a za splnění povinnosti.“⁶ Vzhledem ke skutečnosti, že důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku toto „antické“ pojetí odpovědnosti dále nerozvádí a pouze deklaruje radikální koncepční změnu v pojetí odpovědnosti opuštěním odpovědnosti jako hrozby sankcí, je zapotřebí nahlédnout na možné varianty pojetí odpovědnosti v občanském zákoníku. Podstatné je toto dělení pak zejména s ohledem na povinnost k náhradě újmy, která se dle občanského zákoníku dělí na povinnost zákonnou a povinnost smluvní.

1.1.3.1 Pojetí odpovědnosti v občanském zákoníku

Dle P. Pražáka lze uvažovat minimálně o čtyřech variantách pojetí odpovědnosti v občanském zákoníku⁷:

- a) Příklon ke Knappovu aktivnímu pojetí odpovědnosti, proti kterému však hovoří deklarovaný fakt opuštění odpovědnosti jako hrozby sankcí;
- b) Přijetí Gierkeho teorie „*Schuld und Haftung*“⁸, jež rozděluje závazek na dluh a ručení, tedy že dlužník nejen dluží, ale zároveň i odpovídá (ručí), za splnění závazku;
- c) Prosté ztotožnění odpovědnosti s primární povinností, přičemž dle P. Pražáka již dle jazykového výkladu ustanovení § 24 občanského zákoníku lze toto pojetí vyloučit, neboť z jeho znění vyplývá sekundární charakter odpovědnosti⁹;

⁶ Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku předloženého Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR 2011, VI. volební období, Sněmovní tisk 362 VI. n. z. – občanský zákoník, dostupný z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=71122>> (dále jen „důvodová zpráva k návrhu občanskému zákoníku“), s. 47

⁷ PRAŽÁK P.: *Má institut právní odpovědnosti v návrhu nového občanského zákoníku jasnou koncepci?*, Právní rozhledy 3/2012, s. 101

⁸ GIERKE O.: *Schuld und Haftung nach älteren deutschen Recht*, Aalen: Scientia Verlag 1969 (reprint edice 1910)

⁹ K tomu srov. ustanovení 24 občanského zákoníku

- d) Pojetí odpovědnosti jako určité způsobilosti jednat s právem i v rozporu s ním, byť dle P. Pražáka lze namítat, že tato problematika je již řešena institutem svéprávnosti.

Osobně pak souhlasím s P. Pražákem, že v občanském zákoníku neexistuje jedno správné koncepční pojetí odpovědnosti. V tomto ohledu působí občanský zákoník značně nekoncepčně, leč obecně hlásá vyšší míru systematickosti. Domnívám se tak, že je zapotřebí jednotlivá ustanovení podrobit důslednému jazykovému výkladu a teprve poté vyvodit obecné koncepční závěry.

Jako příklad mohu uvést ustanovení § 159 odst. 1 věta první občanského zákoníku: „*Kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykovávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí.*“ Z uvedeného lze dovést, že člen voleného orgánu společnosti bude odpovědný ve smyslu primární povinnosti za řádný výkon své funkce již jejím přijetím, přičemž takováto primární povinnost je v případě jejího porušení podložena hrozbou sankce.¹⁰ Takové ustanovení si však rozporuje s důvodovou zprávou k návrhu občanskému zákoníku, jež deklaruje opuštění odpovědnosti jako hrozbu sankcí.¹¹ Osobně s ohledem na výše zmíněnou nekoncepčnost občanského zákoníku zastávám názor, že občanský zákoník staví na koncepci retrospektivní s prvky koncepce prospektivní, tedy že odpovědnost chápe primárně jako povinnost řádného jednání, jehož porušení vede ke vzniku povinnosti sekundární, a to náhradě vzniklé újmy.¹²

1.1.3.2 Terminologické změny

Přesunu-li se od obecné koncepce odpovědnosti k závazkům z deliktu, nelze přehlédnout terminologické změny, které občanský zákoník přinesl. Občanský zákoník se vyhýbá užívání pojmu „*odpovědnost*“, který nahrazuje pojmem „*závazky z deliktu*“, jež je zařazen do Části IV., Hlavy III občanského zákoníku. Rovněž nelze přehlédnout pojem „*újma*“, který nově kryje jak újmu na jmění (škodu), tak újmu nemajetkovou a

¹⁰ K tomu srov. ustanovení § 159 odst. 1 občanského zákoníku věty druhé.

¹¹ K tomu srov. ustanovení § 53 odst. 1 zákona o obchodních korporacích: „*Osoba, která porušila péči řádného hospodáře, vydá obchodní korporaci prospěch, který v souvislosti s takovým svým jednáním získala. Není-li vydání prospěchu možné, nahradí ho povinná osoba obchodní korporaci v penězích.*“

¹² K tomu srov. ustanovení § 2909 a násl. občanského zákoníku

dále nahrazení pojmu „odpovědnost za škodu“ pojmem „povinnost k náhradě škody“ jako důsledek perspektivního pojetí odpovědnosti.¹³

I. Pelikánová se ve svém článku k odpovědnosti za škodu staví kriticky k odmítnutí odpovědnosti v souvislosti s úpravou odpovědnostních závazků, kdy poukazuje na užívání pojmu odpovědnost například ve vazbě na rodičovskou odpovědnost, avšak jak uvádí: „Rozdílnost doktrinárních názorů na pojem odpovědnosti v civilním právu ani přesahy přes striktní definici odpovědnosti nejsou dostatečným důvodem pro přerušení vazby mezi odpovědností a povinností k náhradě škody. Náhrada škody je centrální součástí odpovědnosti a příslušnost do odpovědnostního práva by měla být jasně patrná.“¹⁴ Uvedené již však pouze dokresluje deklarovanou nekonceptčnost občanského zákoníku, přičemž detailní zkoumání koncepce odpovědnosti v občanském zákoníku jde nad rámec stanovený touto prací.

1.1.3.3 Povinnost k náhradě újmy

Občanský zákoník vychází z duality úpravy civilního deliktu a nově odděluje kontraktní a delikttní povinnost k náhradě újmy (s ohledem na zaměření této práce budu rovněž užívat pojem „škoda“) a dále přejímá ze starého občanského zákoníku povinnost k náhradě újmy úmyslným porušením dobrých mravů. Z důvodové zpráva k občanskému zákoníku je zjevné, že se občanský zákoník přiklání ke koncepci obsažené v obecném občanském zákoníku a reflektuje vývoj evropského práva v rámci oddělování kontraktní a delikttní povinnosti k náhradě újmy.¹⁵

Obecnou povinnost k náhradě újmy stanovuje občanský zákoník v ustanovení § 2894 odst. 1, kde stanovuje: „Povinnost nahradit jinému újmu zahrnuje vždy povinnost k náhradě újmy na jmění (škody).“ P. Bezouška k uvedenému uvádí, že v případě škody lze vycházet ze stávající judikatury, neboť škoda, jakožto majetková újma poškozeného je objektivně vyjádřitelná v penězích a je tedy napravitelná poskytnutím majetkového plnění ve formě naturální restituace nebo v penězích.¹⁶ Škoda se pak v souladu s ustanovením § 2951 občanského zákoníku nahrazuje primárně

¹³ HULMÁK M. a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014 s. 1497

¹⁴ PELIKÁNOVÁ I.: *Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku*, Bulletin advokacie 3/2011, s. 15

¹⁵ Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku, s. 568 - 571

¹⁶ BEZOUŠKA P. in HULMÁK M. a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1499

uvedením do předešlého stavu a sekundárně, není-li naturální restituce možná nebo zažádá-li o to poškozený, se škoda hrađí v penězích.

Porušení zákonné povinnosti

Základní deliktní pravidlo omezující autonomii vůle garantovanou občanským zákoníkem včetně vzniku povinnosti nést negativní důsledky vzniklé protiprávním činem, který zasáhl do sféry jiného, stanovuje občanský zákoník v ustanovení § 2910. Tento stanovuje, že: „*Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.*“ Z uvedeného lze vyjmou 4 základní předpoklady pro vznik deliktní odpovědnosti, kterými jsou: protiprávní čin, škoda, příčinná souvislost mezi protiprávním činem a škodou a zavinění.

Protiprávní čin je složen ze dvou složek, a to jednání a jeho protiprávnosti. Za jednání lze považovat každé lidské konání nebo opomenutí, přičemž relevantní je v dané situaci opomenutí právní povinnosti konat. Protiprávné je pak každé jednání, které postrádá prvek zákonnosti, respektive se přičí zákonné normě a zasáhne do absolutního práva poškozeného nebo poruší právní normu, jejíž obsah je zaměřen na ochranu před vznikem určité újmy, aniž by došlo k zásahu do absolutního práva.¹⁷ Předpokladem povinnosti k náhradě újmy je pak vznik újmy a příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vzniklou újmou. Všechny tyto jednotlivé předpoklady deliktní povinnosti musejí být zahrnuty zaviněním, přičemž se u škůdce v souladu s ustanovením § 2911 občanského zákoníku presumují zavinění ve formě nedbalosti.¹⁸

Porušení smluvní povinnosti

Pravidlo pro smluvní náhradu škody obsahuje občanský zákoník v ustanovení § 2913 odst. 1, který stanovuje, že: „*Poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit.*“ Uvedené pravidlo na rozdíl od úpravy deliktní náhrady škody nepředpokládá zavinění škůdce a stojí tak po vzoru ustanovení § 373 obchodního

¹⁷ Tamtéž, s. 1539-1549

¹⁸ K tomu srov. ustanovení § 2911 občanského zákoníku

zákoníku¹⁹ na principu objektivní odpovědnosti, kdy škůdce bude odpovědný za porušení smluvní povinnosti bez ohledu na to, zda porušení smluvní povinnosti skutečně zavinil či zda k porušení smluvní povinnosti došlo mimo sféru škůdce vlivu. Ke vzniku povinnosti ke smluvní náhradě škody je však vyjma zavinění zapotřebí stejných předpokladů jako u delikt ní náhrady škody, a to porušení smluvní povinnosti, vznik škody a kauzální nexus mezi porušením smluvní povinnosti a vznikem škody.

Pro zmírnění tvrdosti principu objektivní odpovědnosti obsahuje občanský zákoník v ustanovení § 2913 odst. 2 liberační důvod²⁰, jehož prokázáním nebude škůdce povinen k náhradě vzniklé škody. Liberačním důvodem je mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka, která vznikl e nezávisle na vůli škůdce. Občanský zákoník však zároveň liberační důvod do jisté míry omezuje, přičemž škůdce bude povinen k náhradě škody, pokud překážka, bránící mu ve splnění smluvní povinnosti, vznikla z jeho osobních poměrů, vznikla v době, kdy byl s plněním smluvní povinnosti v prodlení nebo kterou byl povinen překonat.

Vztah delikt ní a smluvní náhrady škody

Občanský zákoník neřeší konkurenci mezi delikt ní a smluvní povinností k náhradě škody a ponechává čistě na poškozeném, zda se bude náhrady škody domáhat z titulu porušení smluvní povinnosti nebo z titulu porušení delikt ní povinnosti. P. Bezouška k uvedenému dodává, že „*Jsou-li splněny předpoklady jak pro vznik práva na náhradu delikt ní újmy, tak pro vznik práva na náhradu smluvní újmy, je na poškozeném, jakou cestu si vybere. Platí, že tatáž újma může být nahrazena pouze jednou.*“²¹ Osobně se domnívám, že pro poškozeného bude výhodnější domáhat se náhrady škody z titulu porušení smluvní povinnosti, a to zejména s odkazem na chápání smluvní náhrady škody jakožto odpovědnosti objektivní, kde zákon předpokládá vyvinění pouze v případě mimořádně nepředvídatelné a nepřekonatelné překážky.

¹⁹ Ustanovení § 373 občanského zákoníku: „*Kdo poruší svou povinnost ze závazkového vztahu, je povinen nahradit škodu tím způsobenou druhé straně, ledaže prokáže, že porušení povinností bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost.*“

²⁰ K tomu srov. ustanovení § 2913 odst. 2 Občanského zákoníku

²¹ HULMÁK M. a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014 s. 1568

1.2 Statutární orgán

Charakteristika a postavení statutárních orgánů je nově od 1.1.2014 upravena dvěma základními předpisy soukromého práva, kterými jsou občanský zákoník a zákon o obchodních korporacích. Vzájemné postavení obou předpisů, stojí na zásadě *lex specialis derogat legi generali*, kdy zákon o obchodních korporacích je vůči občanskému zákoníku v pozici speciálního předpisu, přičemž ustanovení občanského zákoníku se na postavení statutárních orgánů neužije tehdy, je-li úprava podrobněji obsažena v zákoně o obchodních korporacích. Úprava obsažená v občanském zákoníku v Části první, Hlavě I, Dílu 3 – Právnícké osoby, obsahuje obecná ustanovení o statutárních orgánech právnických osob. Zákon o obchodních korporacích pak dále úpravu statutárních orgánů rozvádí pro jednotlivé obchodní společnosti.

Pojetí právnické osoby jako statutárního orgánu

Vzhledem k tomu, že občanský zákoník přinesl nový pohled na právnické osoby, jakožto umělé fiktivní subjekty, které nejsou nadány svéprávností, došlo v porovnání s předcházející právní úpravou k odlišnému pojetí, postavení, jednání a v neposlední řadě také odpovědnosti statutárních orgánů. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že osnova občanského zákoníku vychází z koncepce jusnaturalistického hlediska a tedy že „[...] odmítá antropologizaci právnických osob a bere za své hledisko, že právnické osoby jsou umělé lidské útvary, které jsou vytvořeny proto, aby sloužily zájmům člověka, nikoli proto, aby mu byly ve všem postaveny naroveň; rovnost fyzických a právnických osob přichází v úvahu jen v majetkových otázkách, a to ještě ne ve všech.“²² Takovéto pojetí se promítlo v ustanovení § 20 odst. 1 občanského zákoníku, které právnickou osobu označuje za „[...] organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná.“ s tím, že právnická osoba může mít jen ty práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.

Tímto odmítnutím způsobilosti právnických osob vlastním právním jednáním pro sebe nabývat práva a zavazovat se k povinnostem, tedy k odmítnutí svéprávnosti právnických osob, došlo k nezbytnému rozlišení pojmů „jednání jménem právnické osoby“ a „jednáním za právnickou osobu“. Jak uvádí J. Svejkovský „Nepochybně je teoreticky důležité rozlišování mezi jednáním právnické osoby a jednáním za

²² Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku, s. 596

*právníckou osobu, nicméně pro praxi to nemá významné následky (ani důsledky).*²³ S tímto se nelze než ztotožnit, jelikož ať již statutární orgán jedná jménem právnické osoby nebo jako zástupce právnické osoby, v obou případech vzniknou práva a povinnosti přímo právnické osobě.²⁴ Jediným rozdílem tak zůstává, že statutární orgán bude nově projevovat vůli svou vlastní a nikoliv vůli právnické osoby, jelikož ta takového projevu vůle není schopna. Jedná se tedy o formu nepřímého zastoupení. Způsob a rozsah, v jakém statutární orgán nahrazuje vůli právnické osoby, pak stanoví zákon nebo zakladatelské právní jednání²⁵, přičemž dobrá víra statutárního orgánu právnické osoby se přičítá právnické osobě.²⁶

Generální působnost statutárního orgánu

Působnost statutárního orgánu právnické osoby je vymezena v ustanovení § 163 občanského zákoníku „*Statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby.*“ Takovéto vymezení působnosti statutárního orgánu je platné jak navenek, tak dovnitř právnické osoby, přičemž dále ustanovení § 164 odst. 1 občanského zákoníku obsahuje výslovné generální zmocnění člena statutárního orgánu pro zastupování právnické osoby ve všech záležitostech. Lze se tak domnívat, že ustanovení § 164 odst. 1 občanského zákoníku má speciální povahu vůči § 163 občanského zákoníku. Nelze však opomenout, že právnická osoba může být zastoupena rovněž např. vedoucím odštěpného závodu, zaměstnancem či na základě smluvní zastoupení prokurou nebo zmocnitelem.

Do působnosti statutárního orgánu tak náleží obchodní vedení obchodní korporace, její zastupování navenek a další zbytkové jednání, které zakladatelské právní jednání, zákon či orgán veřejné moci nesvěří do rukou jiného orgánu obchodní korporace.

²³ SVEJKOVSKÝ J., DEVEROVÁ, L. a kol.: *Právnícké osoby v novém občanském zákoníku. Komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 102

²⁴ K tomu srov. ustanovení § 436 občanského zákoníku

²⁵ K tomu srov. ustanovení § 151 odst. 1 občanského zákoníku

²⁶ K tomu srov. ustanovení § 151 odst. 2 občanského zákoníku

Omezení jednatelského oprávnění statutárního orgánu

V případě obchodních korporací pak dále platí ustanovení § 47 zákona o obchodních korporacích, které stanovuje neúčinnost omezení jednatelského oprávnění orgánu obchodní korporace vůči třetím osobám na základě společenské smlouvy nebo jiného ujednání či rozhodnutí orgánu obchodní korporace.

V souvislosti s omezením jednatelského oprávnění je nutné podotknout, že dle I. Štenglové není takového omezení jednatelského oprávnění zakázáno, ale může jím být omezeno pouze jednání s účinky dovnitř obchodní korporace.²⁷ Je tedy možné, aby společenská smlouva např. umožňovala členu statutárního orgánu obchodní korporace jednání zavazující společnost k plnění nad 10 000 Kč pouze se souhlasem valné hromady, avšak v případě, že člen statutárního orgánu takovou povinnost poruší, nezpůsobí to neplatnost závazku vůči třetí osobě, nýbrž člen statutárního orgánu bude odpovídat za překročení jednatelského oprávnění vůči obchodní korporaci.

Nejvyšší soud k předcházející úpravě omezení jednatelského oprávnění obsažené v obchodním zákoníku dále dovodil „*Jestliže společenská smlouva určuje, že jménem společnosti jedná více jednatelů společně, nejde o omezení jednatelského oprávnění ve smyslu ustanovení § 133 odst. 2 ObchZ, ale o určení způsobu jednání jménem společnosti podle ustanovení § 133 odst. 1 ObchZ.*“²⁸ Je nepochybné, že v souladu se současnou právní úpravou zákona o obchodních korporacích lze přiměřeně aplikovat toto rozhodnutí Nejvyššího soudu, a to např. v případě společnosti s ručením omezeným, kdy jejím statutárním orgánem je jeden nebo více jednatelů²⁹, pokud společenská smlouva neurčí, že více jednatelů tvoří kolektivní orgán.³⁰ Takovéto určení jednatelského oprávnění pak není omezením jednatelského oprávnění dle § 47 zákona o obchodních korporacích.

Individuální a kolektivní statutární orgán

Více světla oproti předcházející úpravě jednání statutárních orgánů obsažené v obchodním zákoníku vnáší občanský zákoník také k otázce, kdy statutární orgán jedná

²⁷ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 128

²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 8. 2002, sp. zn. 29 Odo 198/2002 (Rc 58/2004)

²⁹ K tomu srov. ustanovení § 194 zákona o obchodních korporacích

³⁰ K tomu srov. ustanovení § 44 odst. 5 zákona o obchodních korporacích

jakožto orgán individuální či kolektivní. Ustanovení § 152 odst. 1 občanského zákoníku stanovuje: „*Právníká osoba si tvoří orgány o jednom členu (individuální) nebo o více členech (kolektivní).*“ Z dikce § 151 občanského zákoníku je zřejmé, že to bude zákon nebo zakladatelské právní jednání, kdo určí, jakým způsobem bude statutární orgán jednat za právnickou osobu. Jak uvádí B. Havel, u každé právnické osoby je provedena odlišná úprava, která působí kogentně, avšak v mezích úpravy zákona může být dispozitivní.³¹ Je zřejmé, že tímto B. Havel poukazuje např. na úpravu § 439 odst. 1 zákona o obchodních korporacích, která stanovuje že: „*Neurčí-li stanovy jinak, má představenstvo 3 členy.*“ V souladu s tímto ustanovením lze ve stanovách sjednat, že představenstvo akciové společnosti bude mít pouze jednoho člena představenstva.

Způsob rozhodování kolektivního orgánu je pak upraven v § 156 odst. 1 občanského zákoníku, který stanovuje „*Je-li orgán kolektivní, rozhoduje o záležitostech právnické osoby ve sboru. Je schopen usnášet se za přítomnosti nebo jiné účasti většiny členů a rozhoduje většinou hlasů zúčastněných členů.*“ Vzhledem k tomu, že vnitřní působnost kolektivního statutárního může být v souladu s ustanovením § 156 odst. 2 občanského zákoníku vnitřně rozdělena, platí, že obchodní vedení může být rozděleno mezi jeho jednotlivé členy, kdy každému bude delegována jiná část obchodního vedení.

Způsobilost být členem statutárního orgánu

Členem statutárního orgánu pak může být dle ustanovení § 152 odst. 2 občanského zákoníku plně svéprávná fyzická osoba³² nebo právnická osoba, která je ve výkonu funkce člena statutárního orgánu zastoupena členem voleného orgánu této právnické osoby, avšak je-li v souladu s ustanovení § 154 občanského zákoníku členem statutárního orgánu právnické osoby jiná právnická osoba, zmocní jinou fyzickou osobu, aby ji v tomto orgánu zastupovala, jinak právnickou osobu zastupuje člen jejího statutárního orgánu.

Další obecná podmínka způsobilosti stát se statutárním orgánem je uvedena v ustanovení § 153 občanského zákoníku: „*Osoba, jejíž úpadek byl osvědčen, se může stát členem voleného orgánu, oznámila-li to předem tomu, kdo ji do funkce povolává; to neplatí, pokud od skončení insolvenčního řízení uplynuly alespoň tři roky.*“ Tato

³¹ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 79 - 80

³² V souladu s ustanovením § 30 občanského zákoníku nabývá fyzická osoba plně svéprávnosti dovršením osmnáctého roku života.

povinnost se tedy netýká všech osob, které se mají stát potencionálně členem statutárního orgánu právnické osoby, nýbrž pouze těch, jejichž úpadek byl osvědčen insolvenčním soudem.³³

Zákon o obchodních korporacích dále uvádí ve svém § 46 odst. 1 další dvě podmínky způsobilosti pro členy orgánu obchodní korporace (pro účely této práce – člena statutárního orgánu). Členem statutárního orgánu nemůže být ten, kdo není bezúhonný ve smyslu živnostenského zákona nebo ten, u koho nastala skutečnost, která je překážkou pro provozování živnosti. Za bezúhonného se dle živnostenského zákona „[...] nepovažuje osoba, která byla pravomocně odsouzena pro trestný čin spáchaný úmyslně, jestliže byl tento trestný čin spáchán v souvislosti s podnikáním, anebo s předmětem podnikání, o který žádá nebo který ohlašuje, pokud se na ni nehledí, jako by nebyla odsouzena.“³⁴ Překážky provozování živnosti jsou dále uvedeny v ustanovení § 8 živnostenského zákona. Vedle podmínky bezúhonnosti a absence překážek v provozování živnosti je v ustanovení § 46 odst. 2 zákona o obchodních korporacích stanovena informační povinnost pro ty osoby, které se mají stát statutárním orgánem obchodní korporace, zda ohledně jejich majetku nebo majetku obchodní korporace, ve které působí nebo působily v posledních 3 letech na pozici člena voleného orgánu, bylo vedeno insolvenční řízení dle insolvenčního zákona nebo proti nim bylo vedeno řízení o vyloučení člena statutárního orgánu obchodní korporace z výkonu funkce dle ustanovení § 63 – 65 zákona o obchodních korporacích nebo zda není dána jiná překážka funkce.

1.2.1 Statutární orgán společnosti s ručením omezeným

Statutární orgán společnosti s ručením omezeným je upraven, jak je již uvedeno výše, ustanovením § 194 odst. 1 zákona o obchodních korporacích: „Statutárním orgánem společnosti je jeden nebo více jednatelů.“ Volba a odvolání jednatele patří do působnosti valné hromady. Způsob, jakým statutární orgán společnosti s ručením omezeným jedná, upravuje ustanovení § 44 odst. 5 zákona o obchodních korporacích, které stanovuje, že statutárním orgánem společnosti s ručením omezeným je každý

³³ Osvědčení je v tomto případě nezbytné posuzovat jako osvědčení dle insolvenčního zákona, a to zejména dle ustanovení § 131 insolvenčního zákona „Skutečnosti, na jejichž základě insolvenční soud rozhoduje, musí být v rámci projednání insolvenčního návrhu osvědčeny.“

³⁴ K tomu srov. ustanovení § 6 odst. 2 živnostenského zákona

jednatel nebo více jednatelů tvořící kolektivní orgán, stanoví-li tak společenská smlouva.³⁵ Ustanovení o více jednatelích, kteří tvoří kolektivní orgán, stanoví-li tak společenská smlouva, je následně znovu uvedeno v § 194 odst. 2 zákona o obchodních korporacích, přičemž na rozhodování jednatelů jako kolektivního orgánu se obdobně užijí ustanovení § 440 zákona o obchodních korporacích o rozhodování představenstva akciové společnosti. Kolektivní orgán více jednatelů tak rozhoduje většinou hlasů přítomných jednatelů, pokud společenská smlouva neurčí počet vyšší. Každý jednatel má pak v tomto případě 1 hlas. Neurčí-li společenská smlouva, jakým způsobem jednatelé společnosti s ručením omezeným zastupují, platí, že může každý jednatel jednat samostatně.³⁶

Zákon o obchodních korporacích dále v ustanovení § 195 odst. 1 přiznává jednatelem obchodní vedení společnosti a vyžaduje pro společnost s více jednatelem, kteří netvoří kolektivní orgán, rozhodování o obchodním vedení společnosti souhlasem většiny. Oproti zastupování společnosti vůči třetím osobám je obchodní vedení nutno chápat jako jednání dovnitř společnosti, tedy zejména řízení podnikatelské činnosti společnosti a rozhodování jejích podnikatelských záměrů. I. Štenglová k rozhodování jednatelů netvořících kolektivní orgán uvádí: „[...] *společenská smlouva není při úpravě rozhodování více jednatelů, kteří netvoří kolektivní orgán, o obchodním vedení omezena v tom směru, že musí jít o rozhodování většinové, přičemž většina se počítá ze všech společníků. Může tedy spíše teoreticky i stanovit, že k přijetí rozhodnutí postačí např. hlasy dvou ze čtyř jednatelů. Pak ale v případě, že dva jednatelé budou hlasovat pro a dva proti přijetí rozhodnutí, bude třeba vycházet z toho, že by vlastně byla přijata dvě zcela opačná rozhodnutí, a tedy vlastně žádné z nich. Taková úprava ve společenské smlouvě by se tedy v praxi mohla uplatnit jen tehdy, pokud by některý z jednatelů nemohl hlasovat.*“³⁷ Zákon o obchodních korporacích tak jasně rozděluje mezi způsobem rozhodování více jednatelů netvořících kolektivní orgán a rozhodování více jednatelů tvořících kolektivní orgán, na jejichž rozhodování aplikuje obdobně ustanovení o rozhodování představenstva akciové společnosti.

³⁵ K tomu srov. ustanovení § 44 odst. 5 zákona o obchodních korporacích

³⁶ K tomu srov. ustanovení § 164 odst. 2 občanského zákoníku

³⁷ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 385

Potvrzení nezávislosti jednatele společnosti s ručením omezeným je uvedena v ustanovení § 195 odst. 2, který uvádí „*Nikdo není oprávněn udělovat jednatelem pokyny týkající se obchodního vedení; tím není dotčen § 51 odst. 1.*“ Pojmem „*nikdo*“ je v tomto případě zamýšlena zejména valná hromada a dozorčí rada, je-li zřízena.³⁸ Toto nezávislé postavení jednatele však nevyklučuje povinnost jednat s péčí řádného hospodáře dle § 51 a násl. zákona o obchodních korporacích. Péče řádného hospodáře stejně jako další povinnosti statutárních orgánů bude podrobněji rozvedena níže.

1.2.2 Statutární orgán akciové společnosti

Pro bližší vymezení statutárního orgánu akciové společnosti je podstatné uvedení zásadních změn ve vnitřním systému struktury akciové společnosti, které přinesl zákon o obchodních korporacích. Dle ustanovení § 396 zákona o obchodních korporacích lze nově zvolit mezi dualistickým systémem nebo monistickým systémem, přičemž se v případě pochybností uplatní nevyvratitelná právní domněnka, že byl zvolen systém dualistický. Nejvyšším orgánem akciové společnosti i nadále zůstala valná hromada.

Dualistický systém řízení

Dualistický systém je oproti úpravě obsažené v obchodním zákoníku lehce modifikován, avšak dualita řídicího a kontrolního orgánu setrvala. Řízení akciové společnosti je tak svěřeno v souladu s ustanovením § 435 zákona o obchodních korporacích představenstvu, jakožto statutárnímu orgánu, kterému přísluší obchodní vedení společnosti a funkce kontrolního orgánu je svěřena dozorčí radě, jejímž úkolem je dohled na výkon působnosti představenstva a na činnost akciové společnosti.

Monistický systém řízení

Monistický systém je založen na koncentraci řídicí a kontrolní funkce do rukou správní rady složené ze tří členů, pokud stanovy neurčí jiný počet. V praxi je tak možné, aby správní rada měla pouze jediného člena, který bude zároveň statutárním ředitelem akciové společnosti.³⁹ Takovéto řešení se pak jeví jako vhodné zejména pro začínající akciové společnosti, které tak mohou podstatně snížit náklady na vedení společnosti.

³⁸ K tomu srov. ustanovení § 201 odst. 1 zákona o obchodních korporacích

³⁹ K tomu srov. ustanovení § 463 odst. 3 zákona o obchodních korporacích

Statutárním orgánem akciové společnosti je dle ustanovení § 463 statutární ředitel, který je jmenován správní radou a může jím být pouze fyzická osoba. Monistický systém řízení byl v pozměněném znění převzat ze zákona o evropské společnosti.⁴⁰

K funkci statutárního orgánu v rámci monistického systému řízení I. Štenglová uvádí: „*Úprava monistického systému v zákoně o obchodních korporacích se od jeho úpravy v zákoně o evropské společnosti odchyľuje mj. v tom, že nesvěřuje správní radě právo zastupovat společnost navenek, svěřuje jí však (prakticky shodně s úpravou evropské společnosti) právo určovat základní zaměření obchodního vedení společnosti. Statutárním orgánem s právem zastupovat společnost je statutární ředitel.*“⁴¹ Dle mého názoru je pak chybné ustanovení § 460 odst. 2 zákona o obchodních korporacích, které dává do působnosti správní rady jakékoliv věci tykající se společnosti, ledaže je tento zákon svěřuje do působnosti valné hromady. Doslovným výkladem by tak do působnosti správní rady náleželo i zastupování akciové společnosti vůči třetím osobám. Generální zmocnění pro zastupování akciové společnosti je však v souladu s ustanovením § 463 ve spojení s ustanovením § 456 odst. 2 svěřeno do rukou statutárního ředitele. Výjimkou z tohoto generálního zmocnění je zastupování akciové společnosti předsedou správní rady či členem správní rady před soudy a jinými orgány proti statutárnímu řediteli.

U akciové společnosti s monistickým systémem řízení, tak dochází k jisté odchylce od konkrétního vymezení působností v dualistickém systému řízení. Ustanovení § 456 odst. 2 stanoví, že kde se v zákoně o obchodních korporacích hovoří o představenstvu, rozumí se tím podle okolností statutární ředitel nebo jiný orgán společnosti, který má obdobnou působnost. Z výše uvedeného je však zřejmé, že do rukou statutárního ředitele zákon svěřuje realizaci obchodního vedení společnosti, jehož základní zaměření určuje správní rada, kterému je statutární ředitel povinen se podříditi. Statutárnímu řediteli pak náleží jednání navenek akciové společnosti.

⁴⁰ Evropská společnost je v ČR upravena *prováděcím zákonem č. 627/2004 Sb. o evropské společnosti* navazujícím na evropskou právní úpravu Evropské akciové společnosti nebo také *Societas Europaea: nařízení Rady č. ES/2157/2001 ze dne 8. října 2001 o statutu evropské společnosti a Směrnici Rady 2001/86/ES*

⁴¹ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 718

Působnost a volba členů představenstva, správní rady a statutárního ředitele

Představenstvo akciové společnosti v dualistickém systému struktury a rovněž i statutární ředitel v monistickém systému struktury jsou stejně jako jednatel společnosti s ručením omezeným nezávislí na pokynech ostatních orgánů akciové společnosti týkajících se obchodního vedení (vyjma základního zaměření obchodního vedení dle pokynů správní rady pro statutárního ředitele v monistickém systému řízení), čímž není dotčena povinnost jednat s péčí řádného hospodáře.⁴²

Z ustanovení § 421 odst. 2 písm. e) a f) vyplývá, že představenstvo, statutární ředitel a správní rada jsou voleni a odvoláváni valnou hromadou. Problém, který však v praxi jistě vyvstane, je ustanovení o volbě statutárního ředitele. Zákon o obchodních korporacích tuto volbu sice přiznává do působnosti valné hromady, neurčí-li stanovy, že taková volba náleží do působnosti dozorčí rady, avšak v případě monistického systému řízení dozorčí rada nevzniká a její funkce spadá do působnosti správní rady. Dle ustanovení § 463 zákona o obchodních korporacích je jmenování statutárního ředitele svěřeno do rukou správní rady.

Lze se domnívat, že ustanovení § 463 zákona o obchodních korporacích je speciálním ustanovením ve vztahu k ustanovení § 421 odst. 2 písm. e) zákona o obchodních korporacích, které se tak v případě monistického systému řízení neužije. Je pravděpodobné, že tento problém bude předmětem novelizace zákona o obchodních korporacích, přičemž dle úvah *de lege ferenda* by se jevilo jako praktičtější svěřením jmenování statutárního ředitele do rukou správní rady zejména z důvodu, kdy statutárním ředitelem může být jmenován i předseda správní rady, který již jako člen správní rady byl jednou zvolen valnou hromadou.

⁴² K tomu srov. ustanovení § 456 odst. 1 ve spojení s ustanovení § 460 odst. 1 zákona o obchodních korporacích

2. Vztah mezi obchodní korporací a členem statutárního orgánu

Právní úprava vzájemných vztahů obchodní korporace a člena jejího statutárního orgánu doznala účinností zákona o obchodních korporacích podrobnější úpravy, než tomu bylo v právní úpravě obsažené v obchodním zákoníku. Obchodní zákoník ve svém ustanovení § 66 odst. 2 stanovil, že právní úprava mezi společností a osobou, která je statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu či jiného orgánu společnosti se řídí přiměřeně ustanoveními o mandátní smlouvě, pokud ze smlouvy o výkonu funkce, byla-li uzavřena, nevyplývá něco jiného. Smlouva o výkonu funkce dle obchodního zákoníku musela mít písemnou formu a musela být schválena valnou hromadou nebo písemně všemi společníky, kteří ručí za závazky společnosti neomezeně. Oproti úpravě obsažené v obchodním zákoníku, který tak úpravě smlouvy o výkonu funkce věnoval jediný odstavce, přináší zákon o obchodních korporacích ve svém ustanovení § 59 - 62 podstatné rozšíření její úpravy. Na rozdíl od smlouvy o výkonu funkce dle obchodního zákoníku, jež byla chápána jako smlouva inominátní, je nově smlouva o výkonu funkce vzhledem ke svému typizovanému obsahu samostatným smluvním typem.

Příkazní smlouva či smlouva o výkonu funkce?

Úprava vzájemných práv a povinností mezi obchodní korporací a statutárním orgánem se nově v souladu s ustanovením § 59 odst. 1 zákona o obchodních korporacích řídí primárně ustanoveními občanského zákoníku o příkazu⁴³, ledaže ze smlouvy o výkonu funkce, byla-li uzavřena, nebo ze zákona o obchodních korporacích nevyplývá něco jiného. Je zřejmé, že tak zůstala zachována možnost výběru a je tak na vůli obchodní korporace a statutárního orgánu, zda svůj vztah upraví smluvně nebo zda ponechají regulaci vzájemných práv a povinností zákonné úpravě.

Jak je již uvedeno v předchozím odstavci, došlo oproti úpravě obsažené v obchodním zákoníku ke změně, kdy nově zákon o obchodních korporacích odkazuje ve spojitosti se smlouvou o výkonu funkce na ustanovení občanského zákoníku o příkazu. Smlouva o příkazu je dle ustanovení § 2430 občanského zákoníku typem smlouvy, kdy se příkazník zavazuje obstarat záležitost příkazce, tedy obstarat záležitost

⁴³ Ustanovení § 2430 a násl. občanského zákoníku

na účet jiného. Příkazníkovi pak náleží odměna, i když zamýšlený výsledek nenastal.⁴⁴ Příkazník, resp. člen statutárního orgánu, pak bude odpovídat za samotné jednání a nikoliv za výsledek. Dle I. Štenglové bude pro mimosmluvní vztah mezi obchodní korporací a členem statutárního orgánu podstatné „[...] zejména použití úpravy odměňování, úhrady výloh a úhrady škod vzniklých členu orgánu v souvislosti s výkonem funkce.“⁴⁵ Vzhledem k tomu, že zákon o obchodních korporacích stanovuje, že ustanovení občanského zákoníku o příkazu se použijí pouze přiměřeně, působí rozsah uvedený I. Štenglovou jako nutné minimum, které se na tento vztah aplikuje.

Zákonné požadavky na smlouvu o výkonu funkce

V případě, že se obchodní korporace a statutární orgán rozhodnou vzájemná práva a povinnosti upravit formou smlouvy o výkonu funkce, je nezbytné, aby u kapitálových společností byla smlouva o výkonu funkce sjednána písemně a schválena nejvyšším orgánem společnosti, tj. valnou hromadou. Výjimkou je pak v případě akciových společností, v souladu s ustanovením § 438 odst. 2 zákona o obchodních korporacích, schvalování smlouvy o výkonu funkce dozorčí radou v případě, že dozorčí rada je v rámci akciové společnosti pověřena volbou členů představenstva.

Dalším nezbytným požadavkem smlouvy o výkonu funkce jsou v souladu s ustanovením § 60 zákona o obchodních korporacích údaje o odměňování. Zákon o obchodních korporacích zakládá ve svém ustanovení § 59 odst. 3 nevyvratitelnou právní domněnku, kdy uvádí, že „Není-li odměňování ve smlouvě o výkonu funkce sjednáno v souladu s tímto zákonem, platí, že výkon funkce je bezplatný.“ Bezplatným se stal každý výkon funkce rovněž tehdy, pokud se v souladu s ustanovením § 777 odst. 3 zákona o obchodních korporacích ujednání smluv o výkonu funkce a o odměňování neuzpůsobilo zákonu o obchodních korporacích do šesti měsíců od jeho účinnosti. Zjevná je tak snaha zákonodárce o prosazení co nejtransparentnější způsob odměňování v rámci kapitálových společností. Nezbytnými údaji o odměňování dle § 60 zákona o obchodních korporacích jsou:

⁴⁴ K tomu srov. ustanovení § 2438 odst. 2 občanského zákoníku

⁴⁵ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 152

- a) vymezení všech složek odměn, které náleží nebo mohou náležet členovi orgánu, včetně případného věcného plnění, úhrad do systému penzijního připojištění nebo dalšího plnění,
- b) určení výše odměny nebo způsobu jejího výpočtu a její podoby,
- c) určení pravidel pro výplatu zvláštních odměn a podílu na zisku pro člena orgánu, pokud mohou být přiznány, a
- d) údaje o výhodách nebo odměnách člena orgánu spočívajících v převodu účastnických cenných papírů nebo v umožnění jejich nabytí členem orgánu a osobou jemu blízkou, má-li být odměna poskytnuta v této podobě.

Jiná plnění ve prospěch statutárního orgánu, než na která plyne právo z právního předpisu, ze smlouvy o výkonu funkce dle § 59 odst. 2 zákona o obchodních korporacích nebo z vnitřního předpisu obchodní korporace, lze poskytnout pouze se souhlasem valné hromady (případně dozorčí rady – viz výše) a s vyjádřením kontrolního orgánu, byl-li zřízen.⁴⁶ Takové plnění se však v souladu s ustanovením § 61 odst. 2 zákona o obchodních korporacích neposkytne: „[...] pokud výkon funkce zřejmě přispěl k nepříznivému hospodářskému výsledku obchodní korporace, ledaže ten, kdo schválil smlouvu o výkonu funkce, rozhodne jinak.“

Výjimku z bezplatného výkonu funkce pak stanoví ustanovení § 59 odst. 4 zákona o obchodních korporacích, kdy z důvodu neplatnosti smlouvy o výkonu funkce nebo neplatnosti ujednání o odměně na straně společnosti, bude odměna určena jako obvyklá v době uzavření smlouvy nebo jako obvyklá v době vzniku funkce za obdobnou činnost v případě, že smlouva o výkonu funkce sjednána nebyla.

3. Povinnosti statutárních orgánů kapitálových obchodních společností

Pomineme-li koncepční rozpory občanského zákoníku týkajícího se pojmu odpovědnosti uvedené v první kapitole této práce, je v obecné rovině ke vzniku jakéhokoliv druhu odpovědnosti nezbytná určitá povinnost, jejímž porušením dojde k aktivaci odpovědnosti nebo vzniku odpovědnosti jako sekundární povinnosti.

⁴⁶ K tomu srov. ustanovení § 61 odst. 1 zákona o obchodních korporacích

K tomu vymezení odpovědnostní vztahu mezi členem statutárního orgánu a kapitálovou obchodní společností je zapotřebí si přiblížit jednotlivé povinnosti, kterými je z titulu výkonu funkce člen statutárního orgánu vázán. Vzhledem ke skutečnosti, že povinností, jež doprovázejí výkon funkce člena statutárního orgánu kapitálových obchodních společností, je celá řada, omezují výčet pouze na ty základní povinnosti, které se nepochybně dotknou výkonu funkce každého člena statutárního orgánu.

3.1 Péče řádného hospodáře

Péče řádného hospodáře je zcela jistě jednou ze základních povinností, ne-li tou zcela nejzásadnější, jež se statutární orgán při výkonu své funkce musí řídit. S ohledem na její dlouholeté formování a její neucelenou úpravu do přijetí občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích se pokusím vedle jejího vymezení po rekodifikaci také o její přiblížení z hlediska historického a jejího pojetí v obchodním zákoníku.

3.1.1 Historický náhled na péči řádného hospodáře

Péče řádného hospodáře je pojem, který má svůj původ již v římském právu, kde za něj byla považována péče řádného otce rodiny neboli *diligentia pater familias*. Ve starém Římě byla péče řádného otce rodiny považována za abstraktní měřítko kvality opatrnosti a péče a jednalo se tak o vodítko objektivního chování, kterým by měl každý řádný otec rodiny disponovat. Jeho užití pak bylo modifikováno s ohledem na konkrétní situaci a okolnosti.⁴⁷ V českém právu se pojem péče řádného hospodáře objevil až roku 1811 prostřednictvím rakouského obecného občanského zákoníku, který jej upravoval ve svém ustanovení § 1297. Ten stanovil povinnost dlužníka starat se o splnění závazku jako člověk s průměrnými vlastnostmi.⁴⁸

Na obecný občanský zákoník pak navazoval obecný obchodní zákoník, který ve svém ustanovení § 282 stanovil obecnou odpovědnost obchodníka ve formě *péče řádného kupce*. Pojem péče řádného hospodáře z českého právního prostředí vymizel roku 1950, kdy byl v rámci občanského zákoníku (č. 141/1950) nahrazen pojmem *potřebná péče* v souvislosti s odpovědností za škodu způsobenou věcí (§ 350) nebo

⁴⁷ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M.: *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 112.

⁴⁸ § 1297 obecného občanského zákoníku: „Platí však také domněnka, že každý, kdo má užívání rozumu, je schopen takového stupně píle a pozornosti, jakého může být použito při obyčejných schopnostech. Kdo tohoto stupně píle nebo pozornosti opomene, při činech, jimiž nastává zkrácení práv jiného, je vinen nedopatřením.“

pojmem *odborná péče* v souvislosti se splněním příkazu ze zasilatelské smlouvy (§ 465). V důsledku tehdejších politických poměrů se tak jednalo o pojem nepotřebný, který se do českého právního řádu vrátil až po změně politické situace v roce 1989 a to zejména prostřednictvím novel občanského zákoníku (č. 40/1964) a přijetím obchodního zákoníku.⁴⁹

3.1.2 Péče řádného hospodáře v obchodním zákoníku

Pojem péče řádného hospodáře byl do obchodního zákoníku zaveden zákonem č. 370/2000 Sb. s účinností od 1. 1. 2001, který tak v ustanovení § 194 odst. 5 obchodního zákoníku nahradil předcházející pojem *náležitá péče*. Vzhledem ke skutečnosti, že obchodní zákoník ve svém ustanovení § 66 odst. 2 stanovil pro vztah mezi společností a osobou, která je statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu přiměřené užití mandátní smlouvy, která ve svém ustanovení § 570 obchodního zákoníku požadovala standard *odborné péče*, byl vztah mezi těmito dvěma pojmy předmětem zevrubné právní diskuze.

Náležitá či odborná péče?

Více světla k vyjasnění pojmu *náležitá péče* a *odborná péče* vneslo až usnesení Nejvyššího soudu: „*Pokud jde o pojem "náležitá péče", je třeba ho především chápat jako povinnost statutárního orgánu nebo člena statutárního orgánu jednat v souladu se zájmy společnosti. V této povinnosti je tak vyjádřen požadavek, aby statutární orgán nebo člen statutárního orgánu zamezil takovým jednáním, z nichž by mohla vzejít škoda na jejím majetku. Naproti tomu jednání statutárního orgánu nebo člena statutárního orgánu akciové společnosti s náležitou péčí podle názoru dovolacího soudu nevyžaduje, aby byl vybaven všemi odbornými znalostmi, které souvisejí s uvedenou funkcí ve statutárním orgánu, ale k jeho odpovědnosti postačí základní znalosti umožňující rozeznat hrozící škodu a zabránit jejímu způsobení na spravovaném majetku. Navíc součástí povinnosti statutárního orgánu nebo člena statutárního orgánu jednat s náležitou péčí je též jeho schopnost rozpoznat, že je nutná odborná pomoc speciálně kvalifikovaného subjektu, a případně i povinnost, aby zajistil takovou pomoc.*“⁵⁰

⁴⁹ VÍTEK, J.: *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012 s. 138 - 143

⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 8. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1412/2007

Nejvyšší soud tak stanovil mezi odbornou péčí požadovanou úpravou mandátní smlouvy a požadavkem na jednání s náležitou péčí vztah od obecného ke speciálnímu, kdy náležitou (obecnou) péčí chápal jako péči, které byl povinen každý člen statutárního orgánu, kdežto člen statutárního orgánu nebyl povinen péče odborné (speciální), jejíž nezbytnost byl nucen rozeznat a posléze i zajistit prostřednictvím kvalifikovaného subjektu⁵¹ Tento vztah setrval i po nahrazení pojmu náležité péče pojmem péče řádného hospodáře.

Obchodní zákoník tak v ustanovení § 194 odst. 5 stanovil pro členy představenstva povinnost vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře, přičemž tato působnost platila obdobně i pro jednatele společnosti s ručením omezeným.⁵² Obchodní zákoník však pojem péče řádného hospodáře dále nedefinoval a ponechal jeho vymezení právní teorii a rozhodování soudů.

Obsah péče řádného hospodáře

Obsah pojmu péče řádného hospodáře pak byl vymezen např. usnesením Nejvyššího soudu, který stanovil, že: „[...] *řádný hospodář činí právní úkony týkající se obchodní společnosti odpovědně a svědomitě a stejným způsobem rovněž pečuje o její majetek, jako kdyby šlo o jeho vlastní majetek. Taková péče tedy nepochybně zahrnuje péči o majetek akciové společnosti nejen v tom smyslu, aby nevznikla škoda na majetku jeho úbytkem či znehodnocením, ale také aby byl majetek společnosti zhodnocován a rozmnožován v maximální možné míře, jaká je momentálně dosažitelná.*“⁵³ V obchodním právu, jakožto odvětví s vyšší mírou rizika, ve kterém jsou jednání činěna za účelem dosažení zisku na rozdíl od práva občanského, které směřuje spíše k zachování hodnoty majetku, dochází jednáním statutárního orgánu k rozhodování o majetku, který statutárnímu orgánu nepatří.⁵⁴ Na statutární orgán je tak kladen požadavek výkonu své funkce s péčí řádného hospodáře, přičemž dle výše uvedeného usnesení Nejvyššího soudu je povinen jednat svědomitě a stejným způsobem, jako by jednal o majetek vlastní.

⁵¹ VÍTEK, J.: *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012 s. 146

⁵² K tomu srov. ustanovení § 135 odst. 2 obchodního zákoníku

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1224/2006

⁵⁴ VÍTEK, J.: *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012 s. 144

K odbornosti člena statutárního orgánu

Nejvyšší soud se dále ve svém rozsudku ze dne 30. 7. 2008 vyjádřil také k odbornosti člena představenstva: „*Obecně platí, že člen představenstva nemusí být vybaven odbornými znalostmi, schopnostmi či dovednostmi, potřebnými pro výkon všech činností, jež spadají do působnosti představenstva. Taktéž platí, že tyto činnosti nemusí členové představenstva vykonávat vždy osobně, ale mohou je zajistit i prostřednictvím třetích osob. Má-li však člen představenstva určité odborné znalosti, schopnosti či dovednosti, lze z požadavku náležité péče (§ 194 odst. 5 obch. zák.) dovést, že je povinen je při výkonu funkce - v rámci svých možností - využívat. Nepřichází proto v úvahu, aby představenstvo „zajistilo“ výkon činností spadajících do jeho působnosti tak, že uzavře s (některými) členy představenstva jakožto „třetími osobami“ smlouvu (odlišnou od smlouvy o výkonu funkce), jíž se tito členové představenstva zavážou pro společnost uvedené činnosti vykonávat.*“⁵⁵ Z uvedeného lze dovést předpoklad, že člen statutárního orgánu, jenž disponoval určitými odbornými znalostmi, byl povinen tyto znalosti při výkonu své funkce užít ve prospěch společnosti. Otázkou však zůstalo, jakým způsobem by se posuzovala odpovědnost člena statutárního orgánu, který sice disponoval např. znalostmi z oboru ekonomie, avšak při rozhodování by tyto své schopnosti neuplatnil z důvodu, kdy by možný zisk převážil potencionální riziko, o kterém však mohl a s ohledem na své schopnosti měl vědět. Dle názoru J. Vítka se v případě posuzování odbornosti člena statutárního orgánu mělo jednat pouze o podpůrné kritérium pro kritérium hlavní, tedy zda byla vyvinuta taková míra péče, s jakou by jednal za obdobných okolností řádný hospodář.⁵⁶

Objektivní či subjektivní měřítko péče řádného hospodáře?

Pojem péče řádného hospodáře v souvislosti s výkonem funkce člena statutárního orgánu neunikl ani právní teorii, která se snažila zejména o rozlišení objektivního a subjektivního přístupu k pojmu péče řádného hospodáře, jelikož obchodní zákoník ve své úpravě vodítko pro určení přístupu neobsahoval. K subjektivnímu standardu péče se hlásila I. Štenglová, jež uvádí: „*Pod pojmem péče řádného hospodáře si lze, podle našeho názoru, představovat takovou péči, s jakou by*

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 7. 2008, sp. zn. 29 Odo 1262/2006

⁵⁶ VÍTEK, J.: *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012 s. 170

*hospodář, který je vybaven potřebnými znalostmi a dovednostmi a chová se odpovědně a svědomitě, pečoval o svůj vlastní majetek. Přitom nelze vyžadovat, aby člen představenstva byl odborníkem ve všech oblastech, které je třeba při obchodním vedení společnosti a jednání jejím jménem uplatňovat.*⁵⁷ Toto subjektivní kritérium se následně stalo terčem kritiky ze strany J. Bejčka, který uvádí, že takovéto pojetí subjektivizuje a relativizuje měřítko předepsané péče tak, že klade vyšší nároky na specialistu a snižuje nároky na nedbalého reprezentanta. Jak dále J. Bejček uvádí: „*Měřítkem musí být, co by rozumná osoba v podobné situaci učinila, a nikoliv, co by konkrétní reprezentant osobně učinil v osobních záležitostech v podobné situaci. Je nesporné, že se nároky v takovém případě „zprůměrují“, a že pro někoho (třeba pro daňového nebo právního specialistu) budou v jeho oboru snadno splnitelné, zatímco po jiného (třeba pro dělnického člena dozorčí rady z řad zaměstnanců) budou nad jeho možnosti.*“⁵⁸ Na stranu objektivnímu přístupu posuzování péče řádného hospodáře se staví také P. Čech, který považuje standard péče řádného hospodáře bezvýhradně založen na objektivním přístupu, kdy podstatou je srovnávání intenzity přístupu daným členem statutárního orgánu ve srovnání s objektivizovaným řádným hospodářem. Pod subjektivní přístup k péči pak P. Čech řadí ty povinnosti, kterými člen statutárního orgánu disponuje, a které je povinen poskytnout nad rámec povinností běžných. Za takové považuje zejména povinnost poskytnout zkušenosti a další jiné zvláštní schopnosti.⁵⁹

Složky péče řádného hospodáře

Právní teorie se dále pokusila i o definování souboru pravidel pojmu péče řádného hospodáře. Mezi nejčastější názory právní teorie se pak řadilo chápání péče řádného hospodáře jako zastřešujícího pojmu, který v sobě zahrnuje další jednotlivé povinnosti. V průběhu právní diskuze se objevovaly různé názory na složení těchto jednotlivých povinností. Například dle B. Havla byl pojem péče řádného hospodáře

⁵⁷ ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2010, s. 720

⁵⁸ BEJČEK J.: *Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností*, Právní rozhledy 17/2007, s. 613 (pozn. J. Bejček se ve svém článku odkazuje na ŠTENGLOVÁ, I. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. 10. vydání.* Praha: C. H. Beck, Praha, 2005, s. 738., avšak nutno podotknout, že subjektivní pojetí standardu péče řádného hospodáře zůstalo ve 13. vydání komentáře nezměněné.)

⁵⁹ ČECH P.: *Péče řádného hospodáře a povinnost loajality.* Právní rádce, 2007, č. 3 s. 4-5

souborem pravidel řádné péče, pravidla loajality a pravidla rozumného podnikatelského úsudku.⁶⁰ Podnikatelským úsudkem přitom B. Havel rozumí „[...] *náležitě, informované a rozumné jednání statutárního orgánu (případně jeho členů) činěné v zájmu společnosti. Důvod pro toto pravidlo je spatřován ve snaze dát členům orgánů určitou míru ochrany proti společnosti, akcionářům a věřitelům jako opozit tlaku, který je kladen na jejich odbornost, loajalitu a rozumnost.*“⁶¹

K obdobnému závěru dospěla i I. Štenglová. Její pojetí péče řádného hospodáře sice neobsahovalo pravidlo podnikatelského úsudku, avšak dle jejích úvah byla povinnost loajality součástí péče řádného hospodáře, když uvádí, že „[...] *součástí péče řádného hospodáře (je) i to, že člen představenstva dává při rozhodování v představenstvu přednost zájmům společnosti před zájmy akcionáře, který jej do představenstva vahou svých hlasů prosadil, a nenechá se při výkonu funkce tímto akcionářem ovlivňovat.*“⁶²

Na pomyslné druhé straně mince pak stál názorově P. Čech, který chápal povinnost loajality jako povinnost samostatnou, která měla být plněna spolu s povinnou péčí. Zatímco povinnou péčí chápal zejména ve vztahu k obchodnímu vedení společnosti, povinnost loajality pojímal ve vztahu k celkovému zaměření činnosti statutárního orgánu a k výkonu jeho funkce.⁶³ Mezi další složky pojmu péče řádného hospodáře pak teorie dále řadila povinnost mlčenlivosti nebo zákaz konkurence, avšak tyto byly brány spíše jako podmnožina povinnosti loajality a povinnosti výkonu funkce s požadovaným standardem péče.⁶⁴

Osobní názor k úpravě v obsažené v obchodním zákoníku

V rámci této práce nelze postihnout celou šíři judikatury a právní teorie, která se vztahuje k pojmu řádného hospodáře tak, jak byl stanoven v ustanovení § 194 odst. 5 obchodního zákoníku. Učiním-li osobní závěr, musím konstatovat, že zejména právní teorie na pojem péče řádného hospodáře nahlížela značně nejednotně a nelze zpozorovat

⁶⁰ HAVEL B.: *Je komunitární právo obchodních společností opravdu špatné, jak se povídá?* Praha: Univerzita Karlova, 2007, s. 133

⁶¹ HAVEL B.: *Synergie péče řádného hospodáře a podnikatelského úsudku.* Právní rozhledy, 2007, č. 11, s. 413

⁶² K tomu více viz ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2010, s. 721

⁶³ ČECH P.: *Péče řádného hospodáře a povinnost loajality.* Právní rádce, 2007, č. 3 s. 5

⁶⁴ VÍTEK, J.: *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012 s. 202

dva totožné názory. V konečné platnosti to však byla právní teorie a spolu s ní rozhodovací praxe soudů, které formovaly tuto zásadní povinnost statutárních orgánů do podoby, v jaké ji můžeme pozorovat dnes po rekodifikaci soukromého práva.

3.1.3 Péče řádného hospodáře po rekodifikaci

Pojem péče řádného hospodáře dostal účinností zákona o obchodních korporacích a souvisejících ustanovení občanského zákoníku jasnou zákonnou úpravu, která však i nadále kontinuálně navazuje na právní nauku a judikaturu Nejvyššího soudu. S ohledem na úpravu tohoto institutu v obchodním zákoníku lze již *a priori* ocenit snahu zákonodárce o jeho výslovné zakotvení v současné právní úpravě. S ohledem na zákonnou úpravu pojmu péče řádného hospodáře v občanském zákoníku, který působí jako všeobecný předpis soukromého práva, je zřejmé, že zákonodárce necítil pouze na statutární orgány obchodních společností, nýbrž i na ostatní volené či jmenované funkce, jejichž náplní je správa cizího majetku a nastavil tak standard určité míry nezbytné péče, kterou lze v souladu s výkonem takové funkce očekávat a vyžadovat.

Složky péče řádného hospodáře

Pro přiblížení péče řádného hospodáře po rekodifikaci je nezbytné nejprve rozebrat její jednotlivé složky. Ustanovení § 159 odst. 1 občanského zákoníku stanovuje jako standard péče řádného hospodáře podmínky jejího vykonávání s nezbytnou loajalitou, potřebnými znalostmi a pečlivostí.⁶⁵ Zákon o obchodních korporacích ve svém ustanovení § 51 odst. 1 rozšiřuje tyto složky o pravidlo podnikatelského úsudku, když uvádí že: *„Pečlivě a s potřebnými znalostmi jedná ten, kdo mohl při podnikatelském rozhodování v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace; to neplatí, pokud takového rozhodování nebylo učiněno s nezbytnou loajalitou“*. Je tak zřejmé, že i zákon o obchodních korporacích mezi pojmové složky péče řádného hospodáře řadí standard informovanosti a pečlivosti, přičemž pravidlo podnikatelského úsudku je zde korigováno pravidlem loajality, jako testem sounáležitosti statutárního orgánu se společností. Pravidlo loajality

⁶⁵ K tomu srov. ustanovení § 159 odst. 1 občanského zákoníku

tak tvoří zjevnou součást pravidla podnikatelského úsudku a potažmo povinnosti péče řádného hospodáře.

Standard péče řádného hospodáře

Z ustanovení § 52 odst. 1 zákona o obchodních korporacích následně vyplývá, že pro posouzení, zda člen statutárního orgánu jednatel s péčí řádného hospodáře, bude užito objektivizované měřítko, kdy člen statutárního orgánu bude srovnán v obdobné situaci s jinou rozumně pečlivou osobou, byla-li by v postavení obdobného orgánu obchodní korporace.⁶⁶ Osobně vnímám zákonné zakotvení objektivního měřítko jako pozitivum, a to zejména s ohledem na skutečnost, že v rámci výkonu funkce členů statutárních orgánů dochází ke správě cizího majetku, a to navíc v obchodních vztazích, kdy účelem takové správy majetku je jeho rozmožení. Pro daný případ se tak neužije jako měřítko péče, která je pro danou osobu typická, nýbrž se užije standard jiné rozumně pečlivé osoby, která může být pro správu cizího majetku v jistých ohledech i přísnější a více tak odpovídat jejímu účelu.

Takové měřítko se tedy jeví jako správné i s ohledem na skutečnost, že nelze od každého člena statutárního orgánu požadovat stejnou míru vzdělanosti v jednotlivých oborech, kterých se výkon jeho funkce týká, i bez ohledu na zvláštní vlastnosti a schopnosti toho kterého člena statutárního orgánu a zároveň tak zahrnuje v souladu s pravidlem podnikatelského úsudku i míru přijatelného rizika, která je pro obchodní vztahy typická.

K obdobnému závěru dospěl i Nejvyšší soud, který ve svém, již v této práci uvedeném usnesení řekl, že: „[...] *postup člena představenstva akciové společnosti s péčí řádného hospodáře [...] nepředpokládá, aby byl vybaven všemi odbornými znalostmi, které souvisejí s uvedenou funkcí ve statutárním orgánu, ale k jeho odpovědnosti postačí základní znalost umožňující rozeznat hrozící škodu a zabránit jejímu způsobení na spravovaném majetku [...]. Navíc péče řádného hospodáře zahrnuje i povinnost člena statutárního orgánu rozpoznat, že je nutná odborná pomoc speciálně kvalifikovaného subjektu, a zajistit takovou pomoc [...].*“⁶⁷ V souvislosti s tím je nezbytné připomenout, že od člena statutárního orgánu obchodní společnosti se alespoň v hrubých rysech očekává jistá míra profesionality, tedy alespoň v té míře, aby

⁶⁶ K tomu srov. ustanovení § 52 odst. 1 zákona o obchodních korporacích

⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1224/2006

byl schopen rozpoznat, kdy jeho rozhodnutí, které je nutné za společnost učinit, přesahuje jeho odborné znalosti v dané oblasti a je žádoucí pro danou situaci vyhledat odbornou pomoc a naplnit tak alespoň základní nezbytnou míru péče řádného hospodáře jakožto rozumně pečlivé osoby.

Závěrem takového objektivizovaného měření péče řádného hospodáře pak bude zejména kladení vyšších nároků na členy statutárních orgánů, kteří budou nuceni vynakládat péči alespoň v takové míře, jakou by vynakládal jiný, rozumně pečlivý člen statutárního orgánu a v případě, že člen statutárního orgánu takové zákonem stanovené míry péče dosahovat nebude, bude odpovídat za její porušení.

Užití subjektivní měřítka?

Obrácenou stranou mince objektivního měřítka péče řádného hospodáře je otázka, zda člen statutárního orgánu, který disponuje jistými odbornými znalostmi např. z oblasti práva, ekonomie, apod., při vynaložení minimální míry péče řádného hospodáře v situaci, kdy může tyto své odborné znalosti aktivně využít, dostojí své zákonné povinnosti. Osobně se domnívám, že člen statutárního orgánu by měl být v daném případě i přes naplnění zákonné míry péče řádného hospodáře odpovědný za škodu, která takto společnosti vznikla.

Důvodem pro takový závěr je předpoklad, že orgán, který je volbou člena statutárního orgánu pověřen, je před takovou volbou o kandidátovi patřičně informován a je nanejvýše pravděpodobné, že v případě zvolení takového kandidáta za člena statutárního orgánu bude společnost legitimně očekávat využití jeho odborných znalostí při výkonu funkce ve prospěch společnosti.

K obdobnému závěru dospěla i A. Hámorská, která uvádí, že: „*Bude-li do funkce člena orgánu zvolena osoba s odbornými znalostmi v určité oblasti, například práva, účetnictví, řízení podniku, a tato osoba nevyvalozí v oblasti své odbornosti péči, kterou lze očekávat od osoby s takovými odbornými znalostmi (tj. nevyužije svých odborných znalostí a dovedností), mělo by být jednání této osoby posouzeno jako nenaplnující požadavek jednání s péčí řádného hospodáře. Zvolí-li totiž příslušný orgán obchodní korporace do volené funkce osobu s takovými odbornými znalostmi, měl by oprávněně očekávat, že zvolená osoba tyto znalosti při výkonu své působnosti*

uplatní.“⁶⁸ Do jisté míry se tak jedná o prolomení objektivizovaného měřítko péče řádného hospodáře, a to směrem k jeho zpřísnění vůči členům statutárních orgánů s odbornými znalostmi. Tato otázka se pak částečně vztahuje i k povinnosti loajality, které je člen statutárního orgánu povinen, neboť dle mého hlediska očekávané využití odborných znalostí osobou, u které jsou takové znalosti předpokládány, je podmínkou naplnění takové povinnosti a tedy povinnosti loajality člena statutárního orgánu jednat v zájmu společnosti.

K porušení péče řádného hospodáře

S ohledem na výše uvedené je vhodné dále přiblížit, zda k porušení péče řádného hospodáře může dojít pouze na základě komisivního či i na základě omisivního jednání. V případě komisivního jednání je odpověď zřejmá, neboť člen statutárního orgánu poruší svou povinnost jednat s péčí řádného hospodáře zejména tehdy, kdy nejedná dostatečně pečlivě, informovaně a loajálně. Již samotné slovo „jednat“ předurčuje k nahlížení na jednání s péčí řádného hospodáře jako na komisivní jednání.

Otázkou pak zůstává, zda se lze dopustit porušení péče řádného hospodáře i jednáním omisivním, tedy např. v situaci, kdy člen statutárního orgánu nejedná, byť by v dané situaci jednat měl a mohl. Dle mého názoru ustanovení § 51 odst. 1 zákona o obchodních korporacích nevyklučuje dopad povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře i na tyto situace. Vezmu-li v potaz fakt, že při výkonu funkce člena statutárního orgánu dochází ke správě cizího majetku, jeví se tento závěr jako logický zejména s ohledem na objektivní měřítko péče řádného hospodáře, kdy člen statutárního orgánu může porušit svou zákonnou povinnost i tím, že jednal s ohledem na své vnitřní přesvědčení a míru péče, kterou obvykle vynakládá při správě svého majetku, avšak pro danou situaci tímto nenaplnil základní míru péče rozumně pečlivé osoby, která by v takovéto konkrétní situaci v zájmu správy cizího majetku jednala.

Zákonem presumované porušení péče řádného hospodáře je reflektováno již v ustanovení § 159 odst. 1 věty druhé občanského zákoníku, které říká: „*Má se za to, že jedná nedbale, kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodil z toho pro sebe důsledky.*“ Stanovuje tak vyvratitelnou právní domněnku nedbalostního jednání při nemožnosti naplnění

⁶⁸ HÁMORSKÁ A.: *Povinnost členů orgánů obchodních korporací jednat s péčí řádného hospodáře po rekodifikaci*, Obchodněprávní revue 9/2012, s. 250

základních složek péče řádného hospodáře. Zákon v dané situaci předpokládá osobní vyvození důsledků členem statutárního orgánu, byť blíže nespecifikuje, jaké důsledky to mají být.

Nabízí se 2 varianty důsledků, a to jednak odstoupení z funkce člena statutárního orgánu nebo zajištění odborné pomoci, která může překonat dočasnou nebo pro danou situaci nedostatečnou péči řádného hospodáře u člena statutárního orgánu. V případě, že však k takovému vyvození důsledků ze strany člena statutárního orgánu nedojde, bude v souladu s ustanovením § 2910 občanského zákoníku povinen k náhradě škody, která tímto společností v souvislosti s jeho jednáním vznikne.⁶⁹ Paradoxně tak může vyvstat situace, kdy jednak jediný jednatel společnosti s ručením omezeným zjistí, že není schopen plnit svou zákonnou povinnost péče řádného hospodáře, avšak stane se tak v situaci, kdy se společnost bude nacházet v tíživé situaci, kdy případným vzdáním se funkce ze strany jediného jednatele by mohlo dojít k ohrožení jejích zájmů. Vyvstane-li v praxi tato situace, bude zejména na soudech, aby posoudily a zvážily, v kterých situacích je aplikace tohoto ustanovení nevhodná pro společnost a tedy zda má přednost zájem společnosti na výkon funkce jednatele kompetentní osobou nebo zájem společnosti na zabránění před případným hrozícím úpadkem.

Osobní názor

Závěrem lze zakotvení pojmu péče řádného hospodáře do současné právní úpravy přivítat a ocenit zejména snahu zákonodárce navázat na ustálenou judikaturu, právní teorii i zohlednění některých zahraničních právních úprav, jako v případě *business judgement rule* (pravidlo podnikatelského úsudku). Nově jsou tak zřetelněji dány hranice přípustného jednání při výkonu funkce člena statutárního orgánu, což bude mít nepochybně značný vliv na posílení právní jistoty a posílení vztahu mezi členem statutárního orgánu a společností.

⁶⁹ Ustanovení § 2910 občanského zákoníku: „Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě škody vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.“

3.2 Povinnost loajality

Povinnost loajality, jako jedna ze složek péče řádného hospodáře, byla již před přijetím občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích podrobena značnému právnímu rozboru ze strany právní teorie i rozhodovací praxe Nejvyššího soudu. Pro její bližší přiblížení předložím vybrané závěry právní teorie a rozhodnutí Nejvyššího soudu před přijetím občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích, přičemž závěrem posoudím, zda takové vymezení povinnosti loajality je v souladu se současnou právní úpravou.

Vymezení povinnosti loajality v právní teorii

S ohledem na skutečnost, že povinnost loajality nebyla v úpravě obchodního zákoníku výslovně upravena a vzhledem k tomu, že byla definována jako jednou ze složek péče řádného hospodáře, panovalo kolem jejího vymezení daleko více otázek než u samotné péče řádného hospodáře. Jedním z teoretiků, který se zasadil o její bližší přiblížení, je P. Čech, který povinnost loajality definoval jako povinnost osoby jednat v nejlepším zájmu a ku prospěchu společnosti (být tomuto zájmu loajální) a zdržet se všeho, čím by tento zájem mohl ohrozit, např. tím, že by upřednostnil jiný zájem (zvláště vlastní či zájem člena osob blízkých). Její existenci pak dovozuje zejména z dílčích vztahů zákonných norem a z povahy vztahu mezi statutárním orgánem a společností.⁷⁰

S. Černá, jež přišla s pojmem povinnost loajality jako vůbec jeden z prvních teoretiků, uvádí, že povinnost loajality znamená řídit se při výkonu funkce zájmy společnosti, přičemž mezi podмноžinu povinností, které spadají pod povinnost loajality, uvádí např. povinnost jednat v souladu se zásadami a pokyny schválenými valnou hromadou, zákaz konkurence, neuzavírat se společností smlouvy k vlastnímu prospěchu nebo povinnost mlčenlivosti.⁷¹

Povinnost loajality však ve svém prvopočátku byla spojována čistě s akciovou společností, respektive vztahem akcionáře a společnosti. Tato byla dále rozšířena i na členy představenstva akciové společnosti a následně i na jiné formy obchodních společností. Toto bylo zmíněno kolektivem autorů J. Dědič, I. Štenglová, P. Čech

⁷⁰ ČECH P.: *Péče řádného hospodáře a povinnost loajality*. Právní rádce, 2007, č. 3 s. 13

⁷¹ ČERNÁ S.: *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl* Praha: ASPI Publishing 2006, s. 241 a násl.

a R. Kříž, když autoři uvádí: „*Obchodní zákoník sice povinnost loajality akcionáře (jakož i společníka jiných forem obchodních společností) výslovně nezmiňuje. Přesto se domníváme, že její existenci bude nutné dovodit ze zásad, na kterých stojí nejen právní úprava obchodních společností, ale smluvní právo vůbec. Uznání povinné loajality akcionářů vůči ostatním akcionářům, resp. vůči společnosti ostatně postupně proniká do tuzemské právní vědy a dokonce i judikatury.*“⁷²

Vymezení povinnosti loajality v judikatuře

Povinnost loajality se dále objevuje hojně i v judikatuře. Ta byla zpočátku v souladu s právní teorií orientována spíše na nalezení povinnosti loajality ve vztahu mezi akcionářem a akciovou společností, respektive mezi společníkem a společností s ručením omezeným. Nejvyšší soud tak ve svém usnesení ze dne 31.1.2006 uvedl, že „*[...] povinnosti společníka nemusí vyplývat ze zákona, společenské smlouvy či jiných „listin“.* Takové povinnosti mohou vyplývat též ze zásad, na kterých je postaven obchodní zákoník, z jiných než písemných závazků převzatých společníkem vůči společnosti, popřípadě z jiných právních skutečností [...]“⁷³ Na základě tohoto rozhodnutí ještě nebyla Nejvyšším soudem povinnost loajality přímo pojmenována, avšak vytvořil prostor, pro její následující výslovné dovození, a to svým rozsudkem ze dne 26.6.2007, kde uvádí: „*Za použití principu loajality pak lze nepochybně dovodit, že jednou z povinností společníka při převodu obchodního podílu je, aby převodem obchodního podílu neúměrně a neodůvodněně neohrozil další činnost a existenci společnosti.*“⁷⁴

K rozšíření povinnosti loajality na členy statutárních orgánů dospěla judikatura mimo jiné v souvislosti s výkladem pojmu *náležitá péče*, a to usnesením Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.3.2008, kde stanovil, že: „*Pokud jde o pojem náležitá péče, je třeba ho především chápat jako povinnost statutárního orgánu nebo člena statutárního orgánu jednat v souladu se zájmy společnosti. V této povinnosti je tak vyjádřen požadavek, aby statutární orgán nebo člen statutárního orgánu zamezil takovým jednáním, z nichž by mohla vzejít škoda na jejím majetku. Naproti tomu jednání statutárního orgánu nebo člena statutárního orgánu akciové společnosti s náležitou*

⁷² DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KŘÍŽ, R.: *Akciové společnosti*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 365.

⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 29 Odo 1007/2005

⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006

*pěči podle názoru dovolacího soudu nevyžaduje, aby byl vybaven všemi odbornými znalostmi, které souvisejí s uvedenou funkcí ve statutárním orgánu, ale k jeho odpovědnosti postačí základní znalosti umožňující rozeznat hrozící škodu a zabránit jejímu způsobení na spravovaném majetku.*⁷⁵

A dále rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 24.2.2009, kde řekl, že: „*Součástí náležité péče bylo mimo jiné i to, že člen představenstva dává při rozhodování v představenstvu přednost zájmům společnosti před zájmy akcionáře, který jej do představenstva vahou svých hlasů prosadil, a nenechá se při výkonu funkce tímto akcionářem ovlivňovat (povinnost loajality). Uvedené platilo obdobně i pro výkon působnosti jednatele ve společnosti s ručením omezeným (srov. § 135 odst. 2 obch. zák.).*“⁷⁶ Z uvedených rozhodnutí vyplývá, že povinnost loajality byla chápána jako složka náležité péče, tedy péče řádného hospodáře, přičemž v případě statutárního orgánu se jednalo zejména o závazek jednat v zájmu společnosti a činit veškerá rozhodnutí k jejímu výhradnímu prospěchu, oprostěně od prospěchu svého vlastního.

Povinnost loajality v současné právní úpravě

V současné právní úpravě se s povinností loajality lze setkat již v ustanovení § 212 odst. 1 občanského zákoníku, který stanovuje, že přijetím členství v korporaci se člen vůči ní zavazuje chovat se čestně a zachovávat její vnitřní řád. Tato povinnost se tak vztahuje jak na společníky, popřípadě akcionáře, a stejně tak i na členy statutárních orgánů. I Štenglová a B. Havel k uvedenému doplňují, že „*Povinnost loajality však samozřejmě mají i členové orgánů právnických osob, a to zejména v reakci na podstatu zastoupení a správu cizího majetku. Korporační loajalita sleduje zájem celku, tedy korporace, resp. jejích společníků.*“⁷⁷

Již v této práci několikrát zmíněné ustanovení § 159 občanského zákoníku a ustanovení § 51 zákona o obchodních korporacích hovoří o pojmu *nezbytné loajality*. Souhlasím s názorem I. Štenglové a B. Havla, že uvození slovem *nezbytné* nezakládá *a priori* určitou míru loajality, kterou by měl člen statutárního orgánu splňovat, nýbrž

⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1412/2007

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 2. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3864/2008

⁷⁷ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 135

bude posuzována *ad hoc* zvlášť u každého případu, zda člen statutárního orgánu měl a mohl jednat loajálně.⁷⁸

Závěrem lze konstatovat, že význam povinnosti loajality byl téměř doslovně převzat z právní teorie a judikatury a ta po vzoru zahraničních úprav (nabízí se srovnání s Německou či Anglickou právní úpravou) byla výslovně zakotvena do současné právní úpravy. Z výkladu ustanovení § 51 odst. 1 zákona o obchodních korporacích je pak patrné, že zákonodárce využil povinnost loajality jako korektivu pravidla podnikatelského úsudku, kdy člen statutárního orgánu rozhodující v dobré víře, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu, však postrádá nezbytnou loajalitu. Jaký je však rozdíl mezi „*jednáním v obhajitelném zájmu*“ a „*jednáním loajálním*“ ukáže až praxe.

3.3 Pravidlo podnikatelského úsudku

S ohledem na úpravu a specifikaci péče řádného hospodáře v občanském zákoníku, jež je ve svém obecném základu striktní pro dodržení nezbytné míry péče, bylo z pohledu zákonodárce nutno tuto tvrdost pro obchodní vztahy korigovat a zmírnit tak její dopad na členy statutárních orgánů. Po vzoru zahraničních úprav tak bylo do úpravy zákona o obchodních korporacích vneseno pravidlo podnikatelského úsudku jako jakýsi *safe harbour* (bezpečný přístav), který má členům statutárních orgánů obchodních společností zajistit ochranu při přijímání podnikatelských rozhodnutí a k nim se vztahujícím rizikům.

Inspirace pravidla podnikatelského úsudku

Formování pravidla podnikatelského úsudku bylo v českém právním prostředí z velké části ovlivněno zahraniční právní úpravou, ze které lze vyzdvihnout zejména judikaturu států Delaware nebo Nevada v rámci Spojených států amerických. Příkladem je rozhodnutí Nejvyššího soudu státu Delaware ve věci *Aronson vs. Lewis*,⁷⁹ ve kterém určil, že hodnocení rozhodování obchodních ředitelů má tři úrovně hodnocení: *business judgement rule* (pravidlo podnikatelského úsudku), *enhanced scrutiny* (zvýšená kontrola) a *entire fairness* (celková poctivost), přičemž uvedl, že pravidlo podnikatelského úsudku je výchozí standard přezkumu. Ten předpokládá, že při

⁷⁸ Tamtéž s. 135

⁷⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu státu Delaware ve věci *Aronson versus Lewis (Del. 1984)* – 473 A.2d 805, dostupné z: <http://www.leagle.com/decision/19841278473A2d805_11276>

rozhodování jedná obchodní ředitel dostatečně informovaně, v dobré víře a v upřímné víře, že přijatá rozhodnutí jsou přijata v nejlepším zájmu společnosti. Obdobně se Nejvyšší soud státu Delaware vyjádřil i ve věci *Smith vs. Van Gorkom*,⁸⁰ ve kterém uvedl, že *business judgement rule* je samo o sobě předpokladem, že při obchodním rozhodování jednají ředitelé obchodních společností dostatečně informovaně, v dobré víře a v přesvědčení, že přijatá rozhodnutí jsou v nejlepším zájmu společnosti. To dle Nejvyššího soudu státu Delaware znamená, že žalobce v takovém případě musí vyvrátit domněnku a prokázat, že obchodní rozhodnutí nebylo přijato v souladu s takovým pravidlem.

Úprava pravidla podnikatelského úsudku do rekonstrukce soukromého práva

Odkazem na výslovnou úpravu pravidla podnikatelského úsudku v zákoně o obchodních korporacích nelze uzavřít, že by se v českém právu jednalo o pojem zcela nový. Obecně lze k tomuto pravidlu říci, že se jedná o určitý standard péče, kterou musí statutární orgán při svém jednání, respektive rozhodování dodržet. K tomu je potřebné porozumět vztahu jednání a rozhodování, kdy ne každé jednání je rozhodováním, kdežto každé rozhodování je jednáním. Rozhodování tak lze chápat jako podmnožinu jednání.⁸¹

Vývoj pravidla podnikatelského úsudku v českém právním prostředí jak uvádí J. Kožiak, byl založen na „policejního přístupu“ zaměřeném pouze na stanovení příkazů a zákazů pro členy statutárních orgánů, kdy člen statutárního orgánu byl vnímán především jako potenciální pachatel trestných činů nebo jiných deliktů a až v druhé řadě jako manažer. To se do jisté míry odráželo také v judikatuře v oblasti odpovědnosti členů orgánů obchodních společností, která se od počátku rozvíjela především po trestněprávní linii.⁸² Příkladem je usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.11.2005, kde uvedl mimo jiné, že: „[...] je sice nepochybné, že představenstvo akciové společnosti, stejně jako jiné podobné orgány, musí při rozhodovacím procesu zohlednit celou řadu různých okolností, přičemž za běžného stavu věcí nelze požadovat stoprocentní

⁸⁰ Rozhodnutí Nejvyššího státu Delaware ve věci *Smith vs. Van Gorkom (Del. 1985)* – 488 A.2d 858, dostupné z: <<http://users.wfu.edu/palmitar/Law&Valuation/chapter%204/Attachments/VanGorkom.htm>>

⁸¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona o obchodních korporacích, s. 24

⁸² KOŽIAK J.: *Pravidlo podnikatelského úsudku v návrhu zákona o obchodních korporacích (a zahraničních právních úpravách)*, Obchodněprávní revue 4/2012, s. 108

*správnost a bezchybnost jakéhokoli rozhodnutí. Jak je ovšem zřejmé z učiněných skutkových zjištění, v posuzovaném případě obviněný – obdobně jako další spoluobvinění – upřednostnili své finanční zájmy, resp. zájmy dalších osob před důsledným plněním svých povinností ve prospěch společnosti.*⁸³ Již tímto usnesením nastínil Nejvyšší soud skutečnost, že i dodržení určitého rozhodovacího postupu nezaručuje společnosti vždy kladný hospodářský výsledek.

I přesto, že pravidlo podnikatelského úsudku nebylo v úpravě obchodního zákoníku nikterak zmíněno, dle A. Hámorské jej bylo možné dovodit z odkazu ustanovení § 66. odst. 2 obchodního zákoníku na přiměřené užití ustanovení obchodního zákoníku o mandátní smlouvě, která stanovila povinnost mandatáře uskutečnit činnost, ke které se zavázal, podle pokynů mandanta v souladu s jeho zájmy, které mandatář zná nebo musel znát.⁸⁴

Zřejmě nejbliže se Nejvyšší soud pravidlu podnikatelského úsudku přiblížil ve svém rozsudku ze dne 30.3.2011, ve kterém stanovil, že neuplatnění pohledávek nemusí být samo o sobě porušením povinnosti jednat s náležitou péčí. Pro úvahu, zda byl jednatel povinen pohledávky vymáhat, je významné (mimo jiné) i posouzení případné úspěšnosti takového postupu a reálnosti jejího (alespoň částečného) vymožení. Skutečnost, zda jednatel bude pohledávky společnosti vymáhat, je věcí jeho úvahy v rámci obchodního vedení, jež musí být učiněna s ohledem na všechny okolnosti.⁸⁵ Nejvyššího soud tímto dovodil, že pasivní jednání, může být jednáním v zájmu společnosti, pokud takové má předpoklad ušetřit společnosti zbytečně vynaložené náklady. Formoval tak obecný rámec pravidla podnikatelského úsudku, kdy zaměřil pozornost na rozhodovací proces.

Úprava pravidla podnikatelského úsudku v zákoně o obchodních korporacích

Zákon o obchodních korporacích upravuje pravidlo podnikatelského úsudku již výslovně ve svém ustanovení § 51 odst. 1, kde se tento test podnikatelské rozhodování statutárního orgánu skládá ze tří prvků, a to dobré víry, rozumného předpokladu informovaného jednání a rozhodování v obhajitelném zájmu obchodní korporace.

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 11. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1143/2005

⁸⁴ HÁMORSKÁ A.: *Povinnost členů orgánů obchodních korporací jednat s péčí řádného hospodáře po rekodifikaci*, Obchodněprávní revue 9/2012, s. 250

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 3. 2011, sp. zn. 29 Cdo 4276/2009

Zákon o obchodních korporacích zároveň stanovuje, že tyto znaky nejsou naplněny, nebylo-li takové rozhodnutí přijato s nezbytnou loajalitou. Jak uvádí Důvodová zpráva k návrhu zákona o obchodních korporacích: „*V návaznost na zahraniční zkušenosti se zavádí pravidlo podnikatelského úsudku (business judgement rule), které dává možnost jednajícímu orgánu, aby prokazoval, že v rámci rozhodování jednal lege artis a tedy nenese odpovědnost za případnou újmu (i kdyby ji v ekonomickém smyslu způsobil).*“⁸⁶

Z uvedeného je zřejmé, že při splnění daných zákonných znaků podnikatelského rozhodování nebude statutární orgán odpovídat ani v případě, ukáže-li se přijaté rozhodnutí pro společnost jako škodlivé. Statutární orgán bude tedy odpovídat pouze za dodržení rozhodovacího procesu, nikoliv za rozhodnutí samotné. Osobně se domnívám, že zaměření se na posuzování rozhodovacího procesu a nikoliv na posuzování vhodnosti či prospěšnosti přijatých rozhodnutí, je krokem správným k tomu, aby členové statutárních orgánů neměli obavy z přijímání rizikových rozhodnutí. P. Čech k uvedenému uvádí, že schopnost činit odvážná a novátorská rozhodnutí a těmto rozhodnutím pak přizpůsobit jednání obchodní společnosti, s sebou přináší riziko omylu v tomto rozhodnutí a čím je riziko netypičtější, tím riziko omylu stoupá.⁸⁷

Pravidlo podnikatelského úsudku tak snižuje nároky na členy statutárních orgánů, kdy jim dává právo na omyl v úsudku. Pro upřednostnění hodnocení rozhodovacího procesu před výsledným rozhodnutím hovoří jednak i fakt, že *ex post* hodnocení zda rozhodnutí učiněné v minulosti bylo vhodné či nikoli, se jeví, pokud ne jako nemožné, tak jako velice obtížné a za druhé fakt, že tím, kdo by takové rozhodnutí posuzoval, by byl soudce, který je odborníkem v oboru práva, avšak nikoli ekonomem nebo osobou, která by byla schopna objektivně posoudit, zda přijaté rozhodnutí mělo pro společnost skutečný přínos, či nikoli.

Standard informovanosti

Otázkou však zůstává, jaký standard hodnocení informovanosti bude ze strany českých soudů pro otázku posuzování rozhodování v souladu s pravidlem podnikatelského úsudku přijat. Osobně se domnívám, že v každém jednotlivém případě

⁸⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona o obchodních korporacích předloženého Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR 2011, VI. volební období, Sněmovní tisk 363 VI. n. z. – zákon o obchodních korporacích, dostupný z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=71127>> (dále jen „důvodová zpráva k návrhu zákona o obchodních korporacích“), s. 24

⁸⁷ ČECH P.: *Péče řádného hospodáře a povinnost loajality*. Právní rádce, 2007, č. 3 s. 5

by se soud měl zabývat zejména otázkou, jakými časovými možnostmi člen statutárního orgánu disponoval před přijetím rozhodnutí, tj. času potřebného pro obstarání si nezbytného množství podkladů tak, aby byl naplněn předpoklad informovaného jednání. Je nutné zejména zohlednit fakt, že členové statutárních orgánů nedisponují stejnými časovými možnostmi před přijetím každého jednotlivého rozhodnutí a proto by soud neměl vycházet z objektivizovaného měřítka informovanosti, nýbrž by měl zohlednit, že rozhodnutí jsou často přijímána v časové tísní a pod velkým tlakem, kdy není prostor pro detailní seznámení se s veškerými podklady, aniž by byla ohrožena obchodní příležitost.

Obhajitelný zájem

Další otázkou je posuzování „*obhajitelného zájmu obchodní korporace*“. L. Balýová uvádí, že „*V době, kdy je činěno rozhodnutí, jež může být později poměřováno s ohledem na míru porušení povinnosti péče řádného hospodáře, se však často jeví některé okolnosti jako únosné obchodní riziko, ačkoliv se později projeví jako mnohem závažnější.*“⁸⁸ Vztáhnu-li uvedené na posouzení obhajitelného zájmu, je na místě uvést, že obhajitelný zájem není *a priori* zájmem nejlepším. Statutární orgán tak v době přijetí rozhodnutí nestojí v pozici, kdy je povinen přijmout rozhodnutí, které se jeví pro společnost jako nejlepší, nýbrž je oprávněn přijmout rozhodnutí, které se může jevit konzervativněji, avšak i přes to ve prospěch společnosti. Statutární orgán pak bude chráněn i v případě, kdy se uvedené rozhodnutí bude jevit zpočátku jako méně rizikové, ale v konečném důsledku bude mít na společnost závažnější dopad.

Aplikace a výhody pravidla podnikatelského úsudku

S ohledem na fakt, že každé riziko v sobě zahrnuje jistou míru nejistoty, je třeba statutární orgány chránit před nepříznivými dopady těchto možných rizik vycházejících z podnikatelského rozhodování. Jak uvádí I. Štenglová a B. Havel: „*Současně zákon nepředpokládá aplikaci pravidla podnikatelského úsudku na všechna jednání, ale pouze na ta, která budou činěna v rámci podnikatelského rozhodování. Odlíšení, co je a co není podnikatelské rozhodnutí, bude mnohdy velmi obtížné a bude vždy záležet na*

⁸⁸ BALÝOVÁ L.: *Péče řádného hospodáře ve volených orgánech obchodních korporací ve světle rekodifikace*, Obchodněprávní revue 7-8/2014, s. 212

okolnostech případu.“⁸⁹ Zároveň je pro členy statutárního orgánu zakotvena jistota, že v případě, že při rozhodování budou postupovat řádně (*lege artis*), nebude soud zkoumat následky jejich rozhodnutí.

J. Kožiak vidí tři výhody, které pravidlo podnikatelského úsudku přináší, a to usnadnění činnosti soudů, zlepšení postavení statutárních orgánů a ekonomické výhody pro korporace.⁹⁰ Osobně pak souhlasím zejména se zlepšením postavení členů statutárních orgánů, které nyní mohou podstupovat vyšší míru rizika, které je v rámci podnikatelského rozhodování nevyhnutelné, aniž by museli mít nutně obavu, že z titulu výkonu své funkce budou popoháněni za špatné hospodářské výsledky obchodní korporace, pokud jednali řádně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace.

3.4 Další dílčí povinnosti statutárních orgánů

Členové statutárních orgánů při výkonu své funkce podléhají vyjma výše uvedených základních povinností i dalším dílčím povinnostem, které však lze z jejich povahy chápat jakožto jednotlivé složky již uvedených povinností. Pro úplnost zde ty nejpodstatnější z nich krátce rozeberu a přiblížím, přičemž zhodnotím jejich dopad na výkon funkce členů statutárních orgánů.

3.4.1 Informační povinnost a povinnost mlčenlivosti

Vzhledem k tomu, že informační povinnost členů statutárních orgánů vůči společníkům či akcionářům a povinnost mlčenlivosti při výkonu funkce členů statutárních orgánů jsou do jisté míry svými protipóly, je vhodné tyto dvě povinnosti posoudit ve vzájemné souvislosti, a to i přes to, že informační povinnost je již spíše povinností technickou, jež vyplývá z povinností interní struktury kapitálových obchodních společností.

Informační povinnost

Informační povinnost členů statutárních orgánů vůči společníkům společností s ručením omezeným či akcionářům akciových společností je zakotvena v zákoně o obchodních korporacích, a to konkrétně v ustanovení § 155, které dává povinnost

⁸⁹ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 135

⁹⁰ KOŽIAK J.: *Pravidlo podnikatelského úsudku v návrhu zákona o obchodních korporacích (a zahraničních právních úpravách)*, Obchodněprávní revue 4/2012, s. 108

jednatelům poskytnout společníkům informace o společnosti na valné hromadě i mimo ni, jsou-li o ni ze strany společníka požádáni. Obdobná povinnost platí i pro členy představenstva akciové společnosti v souladu s ustanovením § 358 zákona o obchodních korporacích, kdy členové představenstva mají povinnost podat akcionáři vysvětlení záležitostí týkajících se valné hromady, případně ve lhůtě do 15 dnů ode dne konání valné hromady, je-li vysvětlení složité.

V rámci úpravy společnosti s ručením omezeným poukazuje B. Havel zejména na to, že: „*toto právo [společníka] však není bezbřehé a musí odpovídat zvyklostem nebo standardům, které jsou v té konkrétní společnosti udržovány.*“⁹¹ Převědeme-li toto právo společníka na povinnost jednatele takovou informaci poskytnout, může zde vzniknout konflikt, kdy na straně společnosti se bude jednat o informaci utajovanou či jinak důvěrně označenou, která v souladu se standardy společnosti je známa pouze úzkému kruhu osob a jejíž vyzrazení by mohlo mít pro společnost ekonomické důsledky. Zákon o obchodních korporacích ve svém ustanovení § 156 upravuje postup jednatelů při poskytování takových informací, přičemž jim dává prostor informaci poskytnout zcela nebo zčásti odmítnout, jde-li o utajovanou informaci podle jiného právního předpisu nebo je požadovaná informace veřejně dostupná. V případě sporu to pak bude soud, kdo rozhodne o povinnosti jednatele požadovanou informaci poskytnout.

Dle mého mínění však zákon nedostatečně řeší případy, kdy společník žádá interní důvěrnou informaci. Osobně jsem přesvědčen, že v podobných případech budou soudy rozhodovat *in favorem* společníků, avšak by měly důsledně zvážit dopady takového zveřejnění požadované informace na společnost. Ve hře jsou pak jisté interní vztahy, kdy vyzrazením určitých informací, by mohlo dojít k ohrožení obchodní strategie společnosti a vzhledem k volbě a odvolávání jednatelů valnou hromadou společnosti, tj. společníky, by poskytnutím požadované informace mohlo teoreticky dojít i k ohrožení výkonu funkce jednatele.

Poskytování informací

Úprava poskytování informací, respektive vysvětlení, v rámci akciové společnosti je do jisté míry totožná s tou u společnosti s ručením omezeným. Jak jsem

⁹¹ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 297

již uvedl výše, právo akcionáře požadovat vysvětlení se musí vztahovat pouze k záležitostem týkajících se valné hromady. Zásadním rozdílem však je úprava ustanovení § 359 písm. a), kdy má představenstvo nebo osoba svolávající valnou hromadu právo poskytnout vysvětlení zcela nebo jej částečně odmítnout, a to mimo jiné i z důvodu, že by jeho poskytnutí mohlo přivodit společnosti nebo jím ovládaným osobám škodu.⁹² B. Havel s ohledem na uvedené argumentuje tím, že „[...] akciová společnost je kapitálovou společností s určitým stupněm anonymity akcionářů a s předpokladem možného vysokého stupně roztržitého vlastnické struktury dané investorskou povahou této společnosti. Tento prvek však u společnosti s ručením omezeným zásadně chybí. Společníci společnosti s ručením omezeným jsou nejen zásadně vzájemně známi, ale současně se na činnosti společnosti často i osobně podílejí.“⁹³ V rámci akciové společnosti je tak evidentní snaha zákonodárce na restriktivnějším výkladu práva na informace než je tomu u společnosti s ručením omezeným. Představenstvo akciové společnosti pak musí v souladu s ustanovení § 360 zákona o obchodních korporacích posoudit splnění podmínek pro odmítnutí vysvětlení a sdělit akcionáři důvody.

Povinnost informovat vs. obchodní tajemství

Otázkou týkající se obou kapitálových obchodních společností je vztah mezi informační povinností a ochranou obchodního tajemství. Obchodní tajemství je definováno v ustanovení § 504 občanského zákoníku jako konkurenčně významné, určitelné, ocenitelné a v příslušných obchodních kruzích běžně nedostupné skutečnosti, které souvisejí se závodem a jejichž vlastník zajišťuje ve svém zájmu odpovídajícím způsobem jejich utajení. Obchodní tajemství je tak chápáno jako jedna z věcí, která tvoří majetek obchodní korporace. Porušení obchodního tajemství je dle ustanovení § 2985 občanského zákoníku bráno jakožto delikt, přičemž ten, kdo jej poruší je povinen nahradit vzniklou škodu.

Předchozí úprava § 180 odst. 4 obchodního zákoníku dávala představenstvu akciové společnosti možnost odmítnout poskytnutí takové informace, která byla předmětem obchodního tajemství. Pro společnost s ručením omezeným obdobné pravidlo neexistovalo. Vzhledem k současné právní úpravě má B. Havel a kol. za to, že:

⁹² K tomu srov. ustanovení § 359 zákona o obchodních korporacích

⁹³ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 298

„Dikce § 155 však neříká, že by měl mít také právo přímého vhledu do majetku společnosti v té míře, že by se choval jako jeho vlastník, a to právě proto, že vlastníkem není a jedná se o majetek oddělený. Vzhledem k výše uvedenému se nám jeví jako obhajitelnější závěr, že společník nemá právo na znalost skutečností, které tvoří obchodní tajemství, ledaže mu takové právo dá společenská smlouva nebo rozhodnutí valné hromady (pak nicméně všem společníkům).“⁹⁴ Osobně s uvedeným tvrzením souhlasím, přičemž je třeba upozornit i na judikaturu Nejvyššího soudu, který se v rámci absence práva na odmítnutí poskytnutí informace u společnosti s ručením omezeným vyjádřil tak, že jednatel má informační povinnost vůči společníkům, kterou nemůže odepřít s poukazem na ochranu obchodního tajemství.⁹⁵ Zajímavé tak bude sledovat, kterým směrem se bude judikatura ubírat s ohledem na změnu koncepce obchodního tajemství v nové právní úpravě.

Povinnost mlčenlivosti

Povinnost mlčenlivosti členů statutárních orgánů je dle mého pojmů širší a nadřazenější povinnosti informační, a to vzhledem k tomu, že povinnost mlčenlivosti mají členové statutárních orgánů vůči veškerým osobám, ať už v rámci společnosti, tak zejména mimo ní při svém obchodním vedení.

Právní teorie dovozovala povinnost mlčenlivosti jako jednu z podob povinnosti loajality a tedy zároveň i péče řádného hospodáře.⁹⁶ Povinnost mlčenlivosti klade požadavek na členy statutárních orgánů, aby zachovávali mlčenlivost o důvěrných informacích, jejichž prozračením by mohlo dojít k ohrožení zájmů obchodní korporace a případně i způsobení škody. Na soudech tak bude nelehká otázka posouzení, do jaké míry se informační povinnost členů statutárních orgánů překrývá s povinností mlčenlivosti a posouzení, zda bude povinnost mlčenlivosti vykládána jako součást povinnosti loajality spíše restriktivněji, tedy pouze jako povinnost navenek společnosti nebo extenzivněji i ve vztahu ke společníkům či akcionářům.

⁹⁴ Tamtéž s. 300

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3704/2009

⁹⁶ K tomu více viz VÍTEK, J.: *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012 s. 230 - 234

3.4.2 Zákaz konkurence

Dodržování zákazu konkurence je jednou z dalších podmnožin povinnosti loajality a tedy jednání v souladu se zájmy společnosti. Úprava do značné míry vychází z úpravy obsažené v obchodním zákoníku.⁹⁷ Obecná úprava zákazu konkurence se nachází již v ustanovení § 432 občanského zákoníku, která se však na členy statutárních orgánů kapitálových obchodních společností neužije z důvodu, kdy zákon o obchodních korporacích upravuje zákaz konkurence pro každý statutární orgán samostatně jakožto *lex specialis*.

Obsah zákazu konkurence

Obsah zákazu konkurence uvedený pro jednatele v ustanovení § 199 zákona o obchodních korporacích a pro členy představenstva v ustanovení § 441 zákona o obchodních korporacích v zásadě totožný a spočívá v zákonem vymezených a zakázaných jednání, kterými jsou:

- a) zákaz podnikání v předmětu činnosti nebo podnikání společnosti, a to ani ve prospěch jiných osob, ani zprostředkovávat obchody společnosti pro jiného;
- b) zákaz být členem statutárního orgánu jiné právnické osoby s obdobným předmětem činnosti nebo podnikání nebo osobou v obdobném postavení, ledaže se jedná o koncern; a
- c) zákaz účastnit se na podnikání jiné obchodní korporace jako společník s neomezeným ručením nebo jako ovládající osoba jiné osoby se stejným nebo obdobným předmětem činnosti nebo podnikání.

Vyloučení zákazu konkurence

Zákaz konkurence může být pro konkrétního jednatele vyloučen, a to na základě vyvratitelné domněnky, která stanoví, že pokud všichni společníci při založení společnosti nebo v okamžiku zvolení jednatele byli jednatelem na některou z okolností týkající se konkurenční činnosti výslovně upozorněni nebo vznikla-li později a jednatel na ni písemně upozornil všechny společníky, má se za to, že jednatel činnost, které se zákaz týká, zakázanou nemá. To neplatí, pokud kterýkoli ze společníků vyslovil nesouhlas s konkurenční činností jednatele do jednoho měsíce ode dne, kdy na ni byl

⁹⁷ K tomu srov. ustanovení § 93 odst. 4, § 99, § 136 a § 139 odst. 4 obchodního zákoníku

jednatelům upozorněn. Obdobné vyloučení zákazů konkurence přichází v úvahu i pro členy představenstva.⁹⁸ Shodná u obou společností je také možnost zákazů konkurence společenskou smlouvou nebo stanovami rozšířit i o další zákazy, přičemž taková možnost již byla dříve dovozena judikaturou Nejvyššího soudu.⁹⁹ Opačnou možnost, tj. zúžení či vyloučení, však zákon o obchodních korporacích neupravuje.

Porušení zákazů konkurence

Důsledek porušení zákazů konkurence je obecně stanoven pro všechny korporace společně a tedy i pro společnost s ručením omezeným a akciovou společnost. Zákon o obchodních korporacích v ustanovení § 5 odst. 1 stanovuje, že: „*Obchodní korporace může požadovat, aby jí ten, kdo porušil zákaz konkurenčního jednání, vydal prospěch, který v důsledku toho získal, anebo aby na ni převedl z toho vzniklá práva, ledaže to vylučuje povaha získaných práv; to platí obdobně pro každého jiného nabyvatele tohoto prospěchu nebo práva, ledaže tento nabyvatel jednal v dobré víře.*“ V případě, že dojde k porušení zákazů konkurence, má obchodní korporace právo, nikoliv povinnost, postupovat v souladu s tímto ustanovením. V případě uplatnění práva, je korporacím dáno na výběr, zda budou vyžadovat vydání prospěchu nebo převedení vzniklých práv. K tomu zákon o obchodních korporacích dává subjektivní 3 měsíční prekluzivní lhůtu od chvíle, kdy se obchodní korporace o porušení povinnosti dozvěděla, avšak nejdéle musí být toto právo uplatněno ve lhůtě jednoho roku. Zánikem tohoto práva není dotčena povinnost k náhradě škody nebo odpovědnost trestněprávní.¹⁰⁰

3.4.3 Povinnost informovat o střetu zájmů

Zákon o obchodních korporacích ve svém ustanovení § 54 – 57 upravuje mechanismy ochrany zájmů obchodních korporací, jejichž majetek je spravován osobami, které se při výkonu své funkce dostanou do konfliktu zájmů se zájmy obchodní korporace. Stanovuje tak dvě oblasti úpravy konfliktu zájmů, a to jednak konflikt zájmů při uzavírání smluv navenek obchodní korporace a za druhé konflikt zájmů při uzavírání smluv s obchodní korporací. Zároveň však zákon o obchodních

⁹⁸ K tomu srov. ustanovení § 442 zákona o obchodních korporacích

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 9. 2007, sp. zn. 29 Cdo 1053/2007

¹⁰⁰ HAVEL B. in ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 13

korporacích v ustanovení § 57 jasně stanovuje, že o střet zájmů se nejedná v případě uzavírání smluv v běžném obchodním styku.

Vzhledem k tomu, že zákon o obchodních korporacích stanovuje pro všechny členy orgánů obchodní korporace povinnost informovat o takovém konfliktu zájmů ostatní členy orgánu a kontrolního orgánu, byl-li zřízen, jinak nejvyšší orgán obchodní korporace, vztahuje se tato povinnost informovat o konfliktu zájmů i na jednatele společnosti s ručením omezeným a představenstvo či správní radu a statutárního ředitele akciové společnosti. Výjimku z informační povinnosti stanovuje zákon o obchodních korporacích pouze pro jediného společníka, který sám vykonává funkci člena statutárního orgánu.¹⁰¹

Konflikt obchodních zájmů

Ustanovení § 54 zákona o obchodních korporacích upravuje oblast konfliktu zájmů, jež bude na členy statutárních orgánů dopad tehdy, dostanou-li se zájmy člena statutárního orgánu a zájmy obchodní korporace do střetu ohledně obchodních či podnikatelských příležitostí. V praxi se bude jednat zejména o případy, kdy člen statutárního orgánu a obchodní korporace budou mít zájem nabýt do svého vlastnictví konkrétní věc nebo uzavřít s totožným subjektem totožnou smlouvou na totožné plnění. Pro takový případ zákon o obchodních korporacích stanovuje povinnost informační povinnost člena statutárního orgánu vůči jeho dalším členům, případně vůči kontrolnímu orgánu, jinak vůči valné hromadě společnosti. S ohledem na to, že pravidlo o střetu zájmu má preventivní charakter,¹⁰² je člen statutárního orgánu povinen informační povinnost splnit už v případě, že takové porušení zájmů při výkonu funkce hrozí.

Stejnou povinnost však člen statutárního orgánu má i v situaci, kdy k ohrožení zájmů obchodní korporace dojde v souvislosti s konfliktem zájmů, které má osoba blízká¹⁰³ nebo osoba jím ovlivněná¹⁰⁴ členem statutárního orgánu. Zde se bude jednat například o situaci, kdy rodinný příbuzný člena statutárního orgánu bude skrze vlastní obchodní společnost usilovat o totéž, o čem usiluje obchodní korporace, kterou člen statutárního orgánu zastupuje.

¹⁰¹ K tomu srov. ustanovení § 54 odst. 2 a § 55 odst. 2 zákona o obchodních korporacích

¹⁰² K tomu srov. ustanovení § 54 zákona o obchodních korporacích „*Dozví-li se člen voleného orgánu obchodní korporace, že může při výkonu jeho funkce dojít ke střetu zájmů se zájmy obchodní korporace.*“

¹⁰³ K tomu srov. ustanovení § 22 odst. 1 občanského zákoníku

¹⁰⁴ k tomu srov. ustanovení § 71 zákona o obchodních korporacích

V každém z těchto případů je člen statutárního orgánu v souladu s ustanovením § 54. odst. 3 zákona o obchodních korporacích povinen upřednostnit zájmy obchodní korporace, jejímž je členem. Porušením takové povinnosti bude statutární orgán stížen povinností nahradit obchodní korporaci škodu, kterou v souvislosti s tímto porušením utrpěla. Otázkou však zůstává, do jaké míry bude porušeno pravidlo o střetu zájmů v situaci, kdy členu statutárního orgánu bude v souladu s ustanovením o zákazu konkurence umožněno podnikat, například skrze svou vlastní společnost, ve stejném předmětu podnikání, v jakém podniká obchodní korporace, které je členem. Jak uvádí J. Dědič: „*Bude-li členovi voleného orgánu umožněno podnikat i v předmětu podnikání obchodní korporace, bude se při vlastním podnikání dostávat do permanentního konfliktu zájmů podle § 54 ZOK. Podle § 54 odst. 3 ZOK je však člen orgánu, který je v konfliktu zájmů, povinen jednat v zájmu obchodní korporace.*“¹⁰⁵ Osobně se domnívám, že povinnost loajality je povinností silnější povahy a zároveň i povinnost nadřazená zákazu konkurence, tudíž by člen statutárního orgánu měl v dané situaci vždy upřednostnit zájmy obchodní korporace, jejíž je členem a nikoliv společnosti své vlastní.

Zákon o obchodních korporacích dává kontrolnímu orgánu nebo orgánu nejvyššímu právo, respektive povinnost (bude-li to v zájmu obchodní korporace), k řešení konfliktu zájmů se zájmy člena statutárního orgánu. V souladu s ustanovením § 54 odst. 4 může být členu statutárního orgánu obchodní korporace, který oznámil střet zájmů, na vymezenou dobu pozastaven výkon funkce. Osobně se domnívám, že zákon o obchodních korporacích ne zcela správně odkazuje na možnost pozastavení výkonu funkce pouze členu statutárního orgánu, který svou informační povinnost vůči společnosti splnil. Tímto by se dostal do nevýhodného postavení oproti členu statutárního orgánu, který svou informační povinnost nesplnil. Výhodou pro člena statutárního orgánu, který svou zákonnou povinnost splnil, by mohla být exkulpace¹⁰⁶ z odpovědnosti za porušení povinnosti, zákon o obchodních korporacích však žádnou takovou výhodu nestanovuje. Domnívám se tedy, že ustanovení § 54 odst. 4 zákona o obchodních korporacích by se mělo vykládat extenzivně a dát tak kontrolnímu nebo

¹⁰⁵ DĚDIČ J.: *Úprava konfliktů zájmů v zákoně o obchodních korporacích ve vazbě na nový občanský zákoník*, Právní rozhledy 15-16/2014, s. 524

¹⁰⁶ Vycházím z ustanovení § 2911 občanského zákoníku, které presumuje při porušení zákonné povinnosti zavinění z nedbalosti.

nejvyššímu orgánu obchodní korporace možnost pozastavit výkon funkce i členu statutárního orgánu, který svou zákonnou povinnost nesplnil.

Konflikt zájmů při uzavírání smluv s obchodní korporací nebo při zajišťování či utvrzování dluhů

Zákon o obchodních korporacích stanovuje stejnou informační povinnost, respektive stejný postup informační povinnosti jako je uveden u konfliktu obchodních zájmů, i v případě, kdy dojde ke konfliktu zájmů při uzavírání smluv, zajišťování či utvrzování dluhů mezi obchodní korporací a členem statutárního orgánu.

Předmětem informační povinnosti, kterou je člen statutárního orgánu povinen sdělit bez zbytečného odkladu určenému orgánu obchodní korporace, je informace o záměru uzavřít konkrétní smlouvu a podmínky, za kterých má být tato smlouva uzavřena. J. Dědič k uvedenému uvádí, že: „[...] na rozdíl od úpravy konfliktu zájmů není informační povinnost vázána na skutečnost, že se člen orgánu o předmětné skutečnosti dozví, ale je stanovena objektivně.“¹⁰⁷ Z uvedeného lze dle mého vyvodit i nárok na vyšší míru péče řádného hospodáře od ostatních členů statutárního orgánu (potažmo každého členu voleného orgánu) tak, aby byli o dění ve společnosti dostatečně informováni a byli schopni přijmout adekvátní opatření týkající se záměru členu statutárního orgánu uzavřít s obchodní korporací smlouvu. V souladu s ustanovením § 56 odst. 1 zákona o obchodních korporacích se výše uvedené užije také tehdy, má-li obchodní korporace zajistit nebo utvrdit dluhy členu statutárního orgánu.¹⁰⁸

Jako opatření proti střetu zájmů uvádí zákon o obchodních korporacích právo kontrolního orgánu nebo orgánu nejvyššího zakázat uzavření takové smlouvy, zajištění nebo utvrzení dluhu, které není v zájmu obchodní korporace. Na rozdíl od úpravy konfliktu obchodních příležitostí rozhodující orgán není vázán splněním informační povinnosti členem statutárního orgánu, a může zakázat uzavření i té smlouvy, která nebyla oznámena příslušnému orgánu obchodní korporace. Uvedené v dané koncepci působí logicky, jelikož každá obchodní korporace si musí být vědoma všech smluv, které jsou jejím jménem uzavírány.

¹⁰⁷ DĚDIČ J.: *Úprava konfliktů zájmů v zákoně o obchodních korporacích ve vazbě na nový občanský zákoník*, Právní rozhledy 15-16/2014, s. 524

¹⁰⁸ K tomu srov. § 55 odst. 1 a 56 odst. 1 zákona o obchodních korporacích

4. Odpovědnost statutárního orgánu za porušení povinností

4.1 Důkazní břemeno

Občanský zákoník stanovuje v § 52 odst. 2 pravidlo, kdy v případě, že člen statutárního orgánu poruší povinnost jednat s péčí řádného hospodáře, bude v řízení před soudem povinen nést důkazní břemeno, ledaže soud rozhodne, že je to po něm nelze spravedlivě požadovat.

Jak uvádí I. Štenglová a B. Havel: „*Toto pravidlo je inspirováno tím, že osoba, která uplatní vůči členu orgánu náhradu újmy způsobené společností (akcionář, správce konkursní podstaty apod.), nemá často k dispozici doklady a mnohdy ani všechny informace potřebné pro to, aby mohla členu orgánu prokázat povinnost újmu nahradit.*“¹⁰⁹ Je nepochybné, že po jednateli či členu představenstva lze s ohledem na konstrukt péče řádné hospodáře požadovat prokázání jednání s nezbytnými znalostmi či v obhajitelném zájmu společnosti. Takovou nezbytnou míru péče by měl schopen prokázat každý člen statutárního orgánu, který při výkonu své funkce dodržuje povinnost jednat s péčí řádného hospodáře. Jak ovšem správně podotýká J. Kožiak: „*[...] v úvahu přichází [...] situace, kdy bude prokazována dobrá víra členu orgánu – zatímco nedostatek dobré víry lze rozumně dokazovat, existenci dobré víry prakticky není možné dokázat.*“¹¹⁰ Osobně s uvedeným souhlasím, jelikož J. Kožiak zde upozornil na problematiku dokazování existence dobré víry, k jejíž nutnosti prokázání by ze strany členu statutárního orgánu za určitých okolností mohlo dojít.

I s ohledem na výše uvedené obsahuje ustanovení § 52 odst. 2 občanského zákoníku možnost, kdy člen statutárního orgánu bude soudem důkazního břemene zproštěn, nelze-li po něm spravedlivě požadovat nesení důkazního břemene. Ke zproštění důkazního břemene pak rovněž dle mého dojde v situacích, kdy člen statutárního orgánu již nebude vykonávat svou funkci a nebude mít přístup k informacím a podkladům, na základě kterých rozhodoval a kterými by mohl úspěšně důkazní břemeno unést.

¹⁰⁹ HAVEL B. a ŠTENGLOVÁ I. in ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 140

¹¹⁰ KOŽIAK J.: *Pravidlo podnikatelského úsudku v návrhu zákona o obchodních korporacích (a zahraničních právních úpravách)*, Obchodněprávní revue 4/2012, s. 108

4.2 Povinnost k náhradě újmy

Vedle základního nastínění obecné koncepce odpovědnosti a povinnosti k náhradě újmy po rekonstrukci, která je již podrobněji rozebrána v úvodních ustanoveních této práce, je podstatné zejména postihnoutí základních aspektů týkajících se odpovědnosti členů statutárních orgánů obchodních korporací a jejich povinnosti k náhradě újmy. Vzhledem ke skutečnosti, že odpovědnost statutárních orgánů lze v obecném kontextu vykládat jako odpovědnost komplexní, zahrnující jednotlivé aspekty manažerské, obchodní, finanční, právní včetně jednotlivých pravomocí a intuicí statutárních orgánů¹¹¹, zaměřím se pouze na odpovědnost soukromoprávní s ohledem na povinnost k náhradě újmy.

Člen statutární orgán může být k povinnosti k náhradě újmy volán z titulu porušení zákonné nebo smluvní povinnosti. V případě porušení zákonné povinnosti se automaticky presumují zavinění ve formě nedbalosti, přičemž bude na statutárním orgánu, aby prokázal, že svou zákonem stanovenou povinnost neporušil. Osobně se domnívám, že porušení péče řádného hospodáře je porušením zákonné povinnosti. Dovožuji tak z ustanovení § 2912 odst. 1 občanského zákoníku, které porušení péče řádného hospodáře zahrnuje nedbalostí.¹¹² K obdobnému závěru dospěl i B. Havel, který uvádí: „*Pro úspěšnou realizaci pravidel o péči řádného hospodáře musíme při aplikaci pravidel o porušení zákona zohlednit § 2912 odst. 2 NObčZ, který porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře chápe jako nedbalost, což podle mého dále rozvíjí právě textace § 2898 NObčZ, která pro razantnější nedbalost klade navazující limity. Proto mám za to, že otázka zavinění je v tomto aspektu věci podstaty péče řádného hospodáře coby významného motivačního schématu.*“¹¹³

V případě porušení smluvní povinnosti, ke které se člen statutárního orgánu zavázal vůči společnosti (typicky na základě smlouvy o výkonu funkce), společníku nebo věřiteli společnosti, bude odpovídat na základě principu objektivní odpovědnosti bez ohledu na zavinění, pokud neprokáže liberační důvod, který mu bránil ve splnění smluvní povinnosti.

¹¹¹ FLEISCHER A., HAZARD C. G., KLIPPEROVÁ M. Z.: *Pokušení správních rad*, Victoria Publishing, 1996, s. 56

¹¹² K tomu srov. ustanovení § 2912 odst. 1 občanského zákoníku

¹¹³ HAVEL B.: *A ještě k tzv. absolutoriu a také k přenosu obchodního vedení na správní radu*, Obchodněprávní revue 6/2013, s. 171

4.2.1 Omezení odpovědnosti statutárního orgánu

Právní jednání omezující odpovědnost

Pravidlo obsažené v ustanovení § 2898 občanského zákoníku, dle kterého se nepřihlíží k ujednání, které předem vylučuje nebo omezuje povinnost k náhradě újmy způsobené úmyslně nebo z nedbalosti, zákon o obchodních korporacích zpřisňuje ve svém ustanovení § 53 odst. 2, dle kterého se: „*K právním jednáním obchodní korporace omezujícím odpovědnost člena jejích orgánů se nepřihlíží.*“. Vzhledem k tomu, že zastávám názor, že občanský zákoník chápe odpovědnost jako povinnost řádného jednání, jehož porušením vzniká povinnost k náhradě vzniklé újmy, mám za to, že nelze za případné omezení odpovědnosti člena statutárního orgánu považovat vzdání se nároku na náhradu vzniklé újmy. Obdobně se k danému vyjádřil i B. Havel, který rozpracoval problematiku omezení odpovědnosti až k případnému udělení absolutoria.¹¹⁴ Odpovědnost člena statutárního orgánu tak nemůže být omezena na základě smlouvy o výkonu funkce či na základě společenské smlouvy nebo stanov.

Souhlas kontrolního orgánu

Další důležité ustanovení, které modifikuje odpovědnost statutárního orgánu, obsahuje zákon o obchodních korporacích v ustanovení § 49 odst. 1, které stanovuje, že „*V případě, že kontrolní orgán nedá souhlas k jednáním statutárního orgánu, u kterých tento zákon nebo společenská smlouva vyžadují jeho předchozí souhlas, nebo jestliže tento orgán zakáže statutárnímu orgánu určité jednání, odpovídají namísto členů statutárního orgánu za případnou újmu způsobenou společností ti členové kontrolního orgánu, kteří nejednali s péčí řádného hospodáře.*“ S ohledem na skutečnost, že zákon o obchodních korporacích předběžný souhlas kontrolního orgánu k jednání statutárního orgánu neobsahuje, míří toto ustanovení zejména na ustanovení společenské smlouvy nebo stanov. Z uvedeného vyplývá omezení míry odpovědnosti pro statutární orgán, který buďto za porušení povinnosti vyplývající ze společenské smlouvy nebo stanov nebude odpovídat vůbec nebo v souladu s ustanovením § 49 odst. 2 bude odpovídat společně a nerozdílně spolu s kontrolním orgánem, který předchozí souhlas k jednání

¹¹⁴ Tamtéž s. 171

statutárního orgánu v souladu se společenskou smlouvou nebo stanovami udělil, avšak obchodní korporaci z takové jednání vznikla újma.

4.2.2 Povinnost k vydání prospěchu

V souladu s ustanovením § 53 odst. 1 zákona o obchodních korporacích bude člen statutárního orgánu v případě porušení péče řádného hospodáře povinen k vydání prospěchu obchodní korporaci, který v souvislosti s takovým jednáním získal. Zároveň v souladu s ustanovením § 2951 odst. 1 občanského zákoníku o pojetí náhrady škody stanovuje, že vzniklá škoda se primárně nahrazuje uvedením v předešlý stav a teprve tehdy, není-li to z podstaty věci možné nebo žádá-li to poškozený, se škoda nahrazuje v penězích. Vznikla-li obchodní korporaci újma jednáním více členů statutárního orgánu, podílejí se na její úhradě společně a nerozdílně.¹¹⁵

Vydáním prospěchu obchodní korporaci, který člen statutárního orgánu svým jednáním získal, však nutně nezaručuje, že obchodní korporaci bude nahrazena újma skutečná, která jí vznikla. Uzavřením nevýhodné smlouvy s obchodní korporací, na které bude člen statutárního orgánu zainteresován v rozporu s povinností loajality, může pro obchodní korporaci znamenat vznik újmy většího rozsahu, než v jakém získal člen statutárního orgánu prospěch. I z tohoto důvodu obsahuje zákon o obchodních korporacích možnost podání společnické či akcionářské žaloby pro řádné vypořádání újmy v případě, kdy tak není učiněno ze strany orgánů obchodní korporace a dále možnost uzavření smlouvy o vypořádání újmy v souladu s ustanovením § 53 odst. 3 zákona o obchodních korporacích.

4.2.3 Smlouva o vypořádání újmy

Smlouva o vypořádání újmy způsobené členem orgánu obchodní korporace povinného péčí řádného hospodáře dává obchodní korporaci možnost vypořádat újmu na základě smlouvy mezi obchodní korporací a odpovědným členem orgánu, kterážto musí být ratifikována alespoň dvoutřetinovou většinou hlasů všech společníků.¹¹⁶ K zjednodušení dojde zejména v případě, kdy odpovědný člen orgánu obchodní korporace nebude plnit svou povinnost vyplývající z uzavřené smlouvy, přičemž

¹¹⁵ K tomu srov. ustanovení § 2915 občanského zákoníku

¹¹⁶ K tomu srov. ustanovení § 53 odst. 3 zákona o obchodních korporacích

následná žaloba na plnění povinnosti u soudu již nebude vyžadovat prokazování vzniku újmy.

Vzhledem ke skutečnosti, že v českém právním řádu se jedná o zcela nový instrument, zůstává otázkou, jaké hranice smlouva o vypořádání újmy má. V právní teorii se vyskytují dva názory, přičemž první předpokládá, že na základě smlouvy o vypořádání újmy lze dluh, k jehož splacení je povinna odpovědná osoba, z části nebo zcela prominout. Tento názor zastává V. Pihera¹¹⁷ či A. Hámorská.¹¹⁸ Druhý názor, který zastává B. Havel¹¹⁹, předpokládá, že u smlouvy o vypořádání újmy zákon o obchodních korporacích nepředpokládá možnost jejího prominutí, přičemž ustanovení § 53 odst. 3 zákona o obchodních korporacích předpokládá její ekvivalentní vyrovnání.

Osobně pak souhlasím se závěrem A. Hámorské, která vyvozuje, že: „[...] v případě, že zakotvení těchto mechanismů (pozn. mechanismů na ochranu obchodní korporace) nebylo motivováno předpokladem, že obchodní korporace a členové jejich volených orgánů budou využívat vypořádací smlouvy dle § 53 odst. 3 ZOK za účelem redukce povinnosti k náhradě škody, domnívám se, že uvedené mechanismy poskytují dostatečnou záruku i pro tyto případy, a proto se přikláním k takovému výkladu § 53 odst. 3 ZOK, který připouští snížení rozsahu škody, kterou bude povinen člen orgánu nejednající s požadovanou péčí obchodní korporaci nahrazovat.“¹²⁰ Osobně se navíc domnívám, že již samotné zakotvení povinného souhlasu v podobě dvoutřetinové většiny hlasů všech společníků nezbytného pro účinnost smlouvy o vypořádání újmy, lze považovat za dostatečně silný obranný mechanismus, který má obchodní korporaci uchránit před případnými tíživými finančními dopady pro případ, kdy by na základě smlouvy o vypořádání újmy mělo dojít k úplnému prominutí vzniklé újmy, byť újma samotná může mít dopady i do sféry věřitelů obchodní korporace. Bez ohledu na můj názor je zřejmé, že limity pro vypořádání újmy mezi členem statutárního orgánu a obchodní korporací na smluvním základě nejsou bez dalšího nastaveny takovým způsobem, který by nutně nepotřeboval reakci právní praxe a soudní judikatury.

¹¹⁷ PIHERA V.: *Znovu k absolutoriu*, Obchodněprávní revue 3/2013, s. 75

¹¹⁸ HÁMORSKÁ A.: *Povinnost členů orgánů obchodních korporací jednat s péčí řádného hospodáře po rekodifikaci*, Obchodněprávní revue 9/2012, s. 250

¹¹⁹ HAVEL B.: *A ještě k tzv. absolutoriu a také k přenosu obchodního vedení na správní radu*, Obchodněprávní revue 6/2013, s. 171

¹²⁰ HÁMORSKÁ A.: *Povinnost členů orgánů obchodních korporací jednat s péčí řádného hospodáře po rekodifikaci*, Obchodněprávní revue 9/2012, s. 250

Jistou „záchrannou brzdu“ ve formě ochrany obchodní korporace a jejích společníků či akcionářů stanovuje v ustanovení § 53 odst. 4 zákona o obchodních korporacích, které upravuje důsledek prohlášení usnesení nejvyššího orgánu obchodní korporace o schválení smlouvy o vypořádání újmy soudem za neplatné, přičemž platí, že prohlásí-li jej soud na neplatné, hledí se na smlouvu o vypořádání újmy jako na neplatnou. Od právní moci rozhodnutí soudu pak běží nová promlčecí lhůta k uplatnění práva domáhat se újmy dle ustanovení § 53 odst. 1 zákona o obchodních korporacích. Uvedené se vztahuje zejména na kapitálové společnosti, u kterých je upraven proces zneplatnění usnesení valné hromady.¹²¹

4.2.4 Společnická a akcionářská žaloba

Prostředek *ultima ratio* pro ochranu obchodní korporace při vymáhání náhrady újmy či splnění povinnosti plynoucí ze smlouvy o vypořádání újmy po jednateli nebo členu představenstva je upraven v ustanoveních § 157 a 371 zákona o obchodních korporacích, který dává do rukou společníků a akcionářů možnost podat tzv. společnickou či akcionářskou žalobu. Aktivně legitimován je u společnosti s ručením omezeným každý současný společník, přičemž tak činí za společnost jako její zákonný zástupce. Za akciovou společnost je k podání akcionářské žaloby aktivně legitimován každý kvalifikovaný akcionář.¹²² Pasivně legitimováni jsou vedle aktuálních členů statutárních orgánů společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti rovněž v souladu s ustanovením § 157 odst. 4 a ustanovením § 372 odst. 3 zákona o obchodních korporacích též ti jednatelé či členi představenstva, kteří již v takové pozici nejsou, avšak v ní byli v době vzniku újmy.

Jak je uvedeno výše, společnická a akcionářská žaloba je chápána jako prostředek poslední ochrany obchodní korporace při vymáhání újmy po členu statutárního orgánu odpovědného za vznik újmy na straně obchodní korporace pro případ, kdy ostatní orgány obchodní korporace jsou při vymáhání újmy po členu statutárního orgánu pasivní. Jak správně uvádí B. Havel: „*Právní úprava zde tak přetahuje do sféry právnických osob nástroj, který byl využíván v obligacích a který ve skutečnosti narušuje právní osobnost právnické osoby, protože za právnickou osobou jedná někdo, kdo - při pravidelném běhu věcí - nemá být jejím zástupcem a kdo její*

¹²¹ K tomu srov. ustanovení § 191 a § 428 zákona o obchodních korporacích

¹²² Kvalifikovaný akcionář viz ustanovení § 365 zákona o obchodních korporacích

*správu delegoval*¹²³ Společník či kvalifikovaný akcionář tak v daném případě nahrazují roli orgánů obchodní korporace, jakožto i roli zbývajících členů statutárního orgánu, kteří jsou z titulu výkonu své funkce k takovému jednání povinováni a vztáhnu-li uvedené do důsledku, lze po nich rovněž požadovat náhradu újmy vzniklé obchodní korporaci v souvislosti s nevymáháním újmy již vzniklé prvotním škůdcem, a to z titulu porušení péče řádného hospodáře při výkonu své funkce.

Ať již v případě společnosti s ručením omezeným, tak a i v případě akciové společnosti, se společník či kvalifikovaný akcionář nemůže domáhat náhrady újmy po odpovědném členu statutárního orgánu, bylo-li o náhradě újmy mezi ním a obchodní korporací rozhodnuto na základě smlouvy o vypořádání újmy.

4.3 Odpovědnost za úpadek obchodní korporace

Zásadní povinnost pro statutární orgán zavádí ustanovení § 62 zákona o obchodních korporacích, kdy insolvenční správce je oprávněn vyzvat člena statutárního orgánu obchodní korporace k vydání prospěchu získaného ze smlouvy o výkonu funkce, jakož i případně jiného prospěchu, který od obchodní korporace obdržel, a to až za období 2 let zpět.

K tomu může dojít v případě, kdy je insolvenční řízení zahájeno na návrh jiné osoby než dlužníka a soudem bylo rozhodnuto, že obchodní korporace je v úpadku. Povinnost člena statutárního orgánu k vydání prospěchu pak vznikne v důsledku porušení péče řádného hospodáře, kdy člen statutárního orgánu věděl nebo měl a mohl vědět o hrozícím úpadku obchodní korporace, avšak neučinil za účelem jeho odvrácení vše potřebné a rozumně předpokladatelné. Zákon o obchodních korporacích tak u člena statutárního orgánu vyžaduje zavinění alespoň ve formě nedbalosti, kdy vzhledem k osobě člena statutárního orgánu a jeho funkci je presumována určitá míra informovanosti o hospodářském stavu obchodní korporace.

Tato povinnost k vydání prospěchu na výzvu insolvenčního správce se rovněž vztahuje i na bývalé statutární orgány obchodní korporace. Bývalý člen statutárního orgánu tak může být zpětně volán k odpovědnosti za způsobení úpadku obchodní

¹²³ HAVEL B. in ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 300

korporace, který způsobil v průběhu výkonu své funkce, která již zanikla nebo ze které byl odvolán.

4.4 Vyloučení člena statutárního orgánu obchodní korporace z výkonu funkce

Zákon o obchodních korporacích rovněž jako obchodní zákoník upravuje institut diskvalifikace člena statutárního orgánu obchodní korporace z výkonu funkce pro případ, kdy vzniknout důvodné obavy o způsobilosti člena statutárního orgánu k výkonu funkce. Na rozdíl od úpravy obsažené v ustanovení § 381 obchodního zákoníku, které *ex lege* stanovovalo překážku výkonu funkce člena statutárního orgánu obchodní korporace v případě, že se tato dostala do úpadu,¹²⁴ se však zákon o obchodních korporacích vydal opačným směrem, kdy o vyloučení člena statutárního orgánu rozhoduje soud, a to v souladu s ustanovením § 63 zákona o obchodních korporacích při insolvenčním řízení z důvodů stanovených v ustanovení § 64 zákona o obchodních korporacích či mimo režim insolvenčního řízení v souladu s ustanovením § 65 zákona o obchodních korporacích.

Důvodová zpráva k návrhu zákona o obchodních korporacích k diskvalifikaci členů statutárního orgánu obchodní korporace uvádí, že úprava obsažená v obchodním zákoníku působila v praxi potíže a z tohoto důvodu bylo ze strany zákonodárce přistoupeno k variantě, kdy pro vznik překážky výkonu funkce bude vyžadováno rozhodnutí soudu.¹²⁵

4.4.1 Vyloučení z výkonu funkce při insolvenčním řízení

O vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce dle ustanovení § 63 zákona o obchodních korporacích bude rozhodováno pouze tehdy, bude-li v souladu s ustanovením § 136 insolvenčního zákona prohlášen úpadek obchodní korporace. V takovém případě insolvenční soud¹²⁶ *ex officio* či na návrh osoby (věřitele či jiné obchodní korporace, apod.), která má na vyloučení člena důležitý zájem, rozhodne o

¹²⁴ K tomu srov. ustanovení § 381 obchodního zákoníku

¹²⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona o obchodních korporacích, s. 26

¹²⁶ Věcně a místně příslušným soudem je krajský soud (resp. Městský soud v Praze), před nímž probíhá řízení, jehož předmětem je rozhodnutí o úpadku obchodní korporace. K tomu srov. ustanovení § 2 písm. a), § 7a a §7b insolvenčního zákon ve spojení s ustanovením § 63 a § 64 zákona o obchodních korporacích.

vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce z důvodů uvedených v ustanovení § 64 zákona o obchodních korporacích.

Pasivně legitimováni jsou vedle členů statutárního orgánu obchodní korporace, kteří byli ve výkonu funkce v době vydání rozhodnutí o úpadku obchodní korporace, rovněž ti členové statutárního orgánu, kteří byli ve výkonu funkce po vydání rozhodnutí o úpadku a dále ti, kteří ve výkonu funkce člena statutárního orgánu v době vydání úpadku již nebyli, avšak jejichž dosavadní jednání k úpadku obchodní korporace zřejmě přispělo. Zákon o obchodních korporacích presumuje dva důvody pro vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce při úpadku obchodní korporace.

Důvody k vyloučení z výkonu funkce

První z důvodů je naplněn za předpokladu, že v průběhu insolvenčního řízení vyšlo najevo, že s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, vedl výkon funkce člena statutárního orgánu k jejímu úpadku. Dle P. Šuka tomu tak bude nejen tehdy: „[...] *byli způsob, jakým tato osoba vykonávala svoji funkci, jedinou příčinou následného úpadku obchodní korporace, ale také tehdy, kdy k úpadku obchodní korporace sice vedlo působení více okolností, ale jednou z nich byl i způsob výkonu funkce člena statutárního orgánu dotčenou osobou.*“¹²⁷ Důležité je v daném případě zdůraznit, že člen statutárního orgánu v daném případě není vyloučením z výkonu funkce trestán za výsledek jeho jednání, nýbrž za způsob výkonu funkce.

Druhý z důvodů pro vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce je naplněn za podmínky, kdy člen statutárního orgánu obchodní korporace přispěl po zahájení insolvenčního řízení ke snížení majetkové podstaty a současně k poškození věřitelů. Uvedená podmínka tak nebude naplněna za předpokladu, že dojde jednáním člena statutárního orgánu ke snížení majetkové podstaty obchodní korporace, avšak nedoje k poškození jejích věřitelů.

Výjimky z důvodů k vyloučení

Zákon o obchodních korporacích zároveň stanovuje i dvě negativní podmínky, za kterých insolvenční soud o vyloučení člena statutárního orgánu obchodní korporace nerozhodne a tím je případ toho, kdo se stal členem statutárního orgánu upadnuvší

¹²⁷ ŠUK P. in ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 161

obchodní korporace v době jejího hrozícího úpadku a jeho jednání před zahájením insolvenčního řízení s přihlédnutím ke všem okolnostem případu nevedlo k úpadku obchodní korporace (§ 64 odst. 3 písm. a) zákona o obchodních korporacích *a contrario*). A dále nerozhodne o vyloučení člena statutárního orgánu v případě, že při svém jednání vynaložil takovou péči, kterou by v obdobném postavení vynaložila jiná rozumně pečlivá osoba.

Argument proti vyloučení z výkonu funkce při insolvenčním řízení

Dle názoru M. Vrby a O. Řeháčka, kteří tvrdí, že: „[...] není věcného důvodu, proč by měl o vyloučení rozhodovat právě insolvenční soud. Insolvenční řízení je soudním řízením, jehož předmětem je (hrozící) úpadek dlužníka a způsob jeho řešení [...]. Touto úpravou se předmětem insolvenčního řízení poněkud neorganicky stává také rozhodování o vyloučení osob, jež jsou členy dlužníkovy statutárního orgánu, a to nikoliv toliko ve vztahu k tomuto dlužníkovi, ale generálně ve vztahu ke všem obchodním korporacím, v nichž dotyčné osoby zastávají (či by v budoucnu chtěly zastávat) tutéž funkci.“¹²⁸ S uvedeným tvrzením souhlasím a osobně sledávám za nešťastnou konstrukci, dle které je insolvenční soud vedoucí insolvenční řízení, které je primárně vedeno za účelem rozhodnutí o úpadku obchodní korporace a následně za účelem rozdělení její majetkové podstaty, oprávněn rozhodovat o právech a povinnostech člena statutárního orgánu obchodní korporace.

4.4.2 Vyloučení z výkonu funkce mimo režim insolvenčního řízení

V případech stanovených ustanovením § 65 zákona o obchodních korporacích rozhoduje soud o vyloučení člena statutárního orgánu mimo režim insolvenčního řízení. Stejně jako v režimu při insolvenčním řízení může být řízení zahájeno soudem bez návrhu na zahájení řízení, tak na návrh osoby, která má na rozhodnutí o vyloučení důležitý zájem. Řízení je vedeno v souladu s ustanovením § 3 odst. 2 písm. a) zákona o zvláštních řízeních soudních u místně příslušného krajského soudu.

Prvním z důvodů pro vyloučení člena statutárního orgánu obchodní korporace z výkonu funkce je skutečnost, že v posledních 3 letech opakovaně a závažně porušoval péči řádného hospodáře, případně jinou péči spojenou podle jiného právního předpisu

¹²⁸ VRBA M., ŘEHÁČEK O.: *Nová úprava obchodních korporací a některé její souvislosti s insolvenčním právem*, Právní rozhledy 10/2012, s. 360

s výkonem jeho funkce. Dle P. Šuka je rozhodným dnem, od kterého je třeba počítat lhůtu 3 let: „je den zahájení řízení, tedy den, kdy soud vydal usnesení o zahájení řízení podle § 12 odst. 2 ZZŘS, popřípadě den, kdy soudu byl doručen návrh na zahájení řízení (§ 82 odst. 1 OSŘ).“¹²⁹ Osobně mám za to, že nelze *a priori* nevyločit ani variantu, dle které by se lhůta 3 let počítala ode dne, kdy došlo k poslednímu závažnému a opakovanému porušení povinnosti péče řádného hospodáře ze strany člena statutárního orgánu. Řízení o vyloučení lze zahájit rovněž pouze v případě závažného a opakovaného porušení péče řádného hospodáře. K opakovanému porušení lze uvést, že je zapotřebí alespoň 2 a více takovýchto porušení, přičemž jejich závažnost musí dle mého být takové úrovně, aby mohla při nejmenším ohrozit obchodní korporaci (vystavit ji hrozícímu úpadku) či potencionálně způsobit újmu obchodní korporaci, byť k jejímu vzniku nedošlo.

Druhý důvodem je pak vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce za obdobných podmínek uvedených v předchozím odstavci v případě, že je povinen k náhradě újmy vzniklé z porušení péče řádného hospodáře, bez ohledu na to, zda porušení, kterým došlo ke vzniku újmy na straně obchodní korporace, bylo porušením opakovaným a závažným.

4.4.3 Důsledky vyloučení a opětovné vyloučení z výkonu funkce

Obecný důsledek stanovený zákonem o obchodních korporacích, který dopadá na vyloučené členy statutárního orgánu, je zákaz vykonávat funkci člena statutárního orgánu jakékoli obchodní korporace nebo být osobou v obdobném postavení po dobu 3 let od právní moci rozhodnutí o vyloučení, a to v režimu při insolvenčním řízení, tak v režimu mimo insolvenční řízení. V souladu s ustanovením § 66 odst. 1 zákona o obchodních korporacích přestává být osoba, které se rozhodnutí o vyloučení týká, členem statutárního orgánu ve všech obchodních korporacích, přičemž zánik funkce musí soud, který o vyloučení rozhodl, oznámit příslušnému rejstříkovému soudu, který podle jiného právního předpisu vede obchodní rejstřík.¹³⁰

Vyloučenému členu statutárního orgánu vzniká rovněž povinnost dle § 155 odst. 1 občanského zákoníku a dle § 46 odst. 2 zákona o obchodních korporacích

¹²⁹ ŠUK P. in ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 162

¹³⁰ Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, v platném znění

informovat zakladatele obchodní korporace či obchodní korporaci, již se má stát členem statutárního orgánu, o svém vyloučení z výkonu funkce člena statutárního orgánu. V případě porušení této informační povinnosti bude vyloučený člen statutárního orgánu odpovídat zakladatelům obchodní korporace či obchodní korporaci za případnou vzniklou újmu.

Dalším důsledkem v případě porušení zákazu uloženého rozhodnutím o vyloučení je ručení za splnění všech povinností obchodní korporace, které vznikly v době, kdy člen statutárního orgánu vykonával přes zákaz činnost člena statutárního orgánu, ač se jím nestal (z důvodu nezpůsobilosti k výkonu funkce) anebo jím být přestal (z důvodu vyloučení z výkonu funkce).

Posledním důsledkem, který se však rovněž váže pouze na případy, kdy člen statutárního orgánu poruší zákaz vykonávat činnost statutárního orgánu obchodní korporace mu uložený soudem, je jeho opětovné vyloučení z výkonu funkce až na dobu 10 let. Řízení o opětovném vyloučení pro porušení uloženého zákazu zahajuje soud, jenž rozhodl o prvotním vyloučení z výkonu funkce, a to i bez návrhu či na návrh osoby, která má vydání rozhodnutí důležitý zájem.

4.4.4 Výjimky z vyloučení

Pro změkčení negativních dopadů pravidla, kdy vyloučený člen statutárního orgánu přestává být v souladu s ustanovením § 66 odst. 1 zákona o obchodních korporacích členem statutárních orgánů všech obchodních korporací, stanovuje zákon o obchodních korporacích v ustanovení § 67 odst. 2 a 3 dvě výjimky z uvedeného pravidla. Předpoklad pro stanovení výjimek vychází ze skutečnosti, že vyloučení člena statutárního orgánu upadnuvší obchodní korporace nebo obchodní korporace, v níž opakovaně a závažně porušil péči řádného hospodáře, by mohlo mít vážné dopady do sféry jiné obchodní korporace, již je členem statutárního orgánu, v důsledku čehož by této korporaci nebo jejím věřitelům mohla vzniknout újma.

O udělení výjimky dle ustanovení § 67 odst. 2 zákona o obchodních korporacích rozhodne soud bez návrhu či na návrh člena statutárního orgánu, který má být vyloučen z výkonu funkce, jakožto i na návrh jiné obchodní korporace, které by vyloučením člena statutárního orgánu mohlo vzniknout poškození jejich oprávněných zájmů nebo jejich věřitelů.

Výjimku dle ustanovení § 67 odst. 3 zákona o obchodních korporacích lze oproti výjimce předchozí udělit pouze na návrh vyloučeného člena statutárního orgánu či jiné (dotčené) obchodní korporace. V daném případě se však již jedná o nové řízení, k jehož zahájení došlo v době, kdy člen statutárního orgánu byl již vyloučen z výkonu své funkce. P. Šuk k uvedenému uvádí že: „*Ustanovení § 67 odst. 3 [...] určuje, že osoba, která byla vyloučena, může být členem statutárního orgánu „i nadále“.* Z uvedeného slovního spojení se zdá, že rozhodnutí podle § 67 odst. 3 působí *ex tunc*, tj. odklízí účinky rozhodnutí o vyloučení vůči dotčené (jiné) obchodní korporaci zpětně, ke dni právní moci rozhodnutí o vyloučení.“¹³¹ S uvedeným tvrzení osobně souhlasím, nicméně problematicky se tento přístup jeví zejména v případech, kdy vyloučený člen statutárního orgánu bude s účinky *ex tunc* rehabilitován do výkonu funkce člena statutárního orgánu jiné (dotčené) obchodní korporace, avšak za situace, kdy přes zákaz mu uložený dle § 66 odst. 2 zákona o obchodních korporacích vykonával funkci člena statutárního orgánu v této obchodní korporaci a tím ručil za splnění všech povinností této obchodní korporace jejím věřitelům, kteréžto z titulu svého ručení splnil namísto příslušné obchodní korporace. Dle uvedeného tak rehabilitovanému členu statutárního orgánu vzniká právo žádat po obchodní korporaci zpět, co za ni z titulu svého ručení plnil.

4.5 Ručení členů statutárního orgánu třetím osobám

Členovi statutárního orgánu obchodní korporace, který je při výkonu své funkce povinen postupovat s péčí řádného hospodáře, může v případě jejího porušení, vyjma povinností nahradit újmu vzniklou obchodní korporaci, rovněž vzniknout povinnost zákonného ručení za splnění povinností obchodní korporace vůči třetím osobám. Obecný rámec institutu ručení je upraven v ustanovení § 2018 – 2028 občanského zákoníku, který se užije jednak v případě ručení člena statutárního orgánu při prodlení se splněním povinnosti nahradit škodu, kterou způsobil obchodní korporaci při výkonu funkce, vůči věřitelům obchodní korporace (§ 159 odst. 3 občanského zákoníku), v případě ručení člena statutárního orgánu za splnění všech povinností obchodní korporace v případě porušení zákonu uloženého mu v rozhodnutí vyloučení z výkonu

¹³¹ ŠUK P. in ŠTENGLLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 165

funkce (§ 66 odst. 2 zákona o obchodních korporacích), tak i v případě ručení člena statutárního orgánu na základě rozhodnutí insolvenčního soudu za splnění povinností obchodní korporace, v případě zjištění jejího úpadku a konání v rozporu s péčí řádného hospodáře (§ 68 zákona o obchodních korporacích).

4.5.1 Ručení za škodu způsobenou obchodní korporací

Bude-li člen statutárního orgánu povinen nahradit újmu, která obchodní korporaci vznikla v souvislosti s porušením povinností při výkonu jeho funkce, bude v souladu s ustanovením § 159 odst. 3 občanského zákoníku ručit věřiteli za dluh obchodní korporace a to v rozsahu, v jakém škodu neuhradil.¹³² Ručení člena statutárního orgánu vůči věřiteli obchodní korporace vznikne v okamžiku splatnosti jeho závazku vůči obchodní korporaci. Prvotní podmínkou vzniku ručitelského závazku je tak nesplnění povinností člena statutárního orgánu v době, kdy měl dle platného závazku obchodní korporaci plnit.

Druhou podmínkou ke vzniku ručitelského závazku člena statutárního orgánu je nemožnost věřitele domoci se plnění po obchodní korporaci. J. Lasák k danému uvádí, že se: „*Musí [...] však jednat o objektivní důvody. Z povahy věci se bude jednat o situace, kdy právnická osoba nemá dostatek majetku k úhradě splatného dluhu věřitele.*“¹³³ Vzhledem k tomu, že člen statutárního orgánu se do pozice ručitele dle uvedeného ustanovení dostává *ex lege*, nevyžaduje se jeho prohlášení vůči věřiteli dle ustanovení § 2018 občanského zákoníku a s ohledem na charakter ručitelského závazku se dále na uvedený ručitelský závazek užijí příslušná ustanovení občanského zákoníku týkající se ručení.¹³⁴

4.5.2 Ručení při úpadku obchodní korporace

Dalším případem vzniku ručitelské povinnosti pro členy statutárního orgánu upravuje ustanovení § 68 zákona o obchodních korporacích, dle něhož může soud na návrh insolvenčního správce nebo věřitele obchodní korporace rozhodnout, že člen nebo bývalý člen jejího statutárního orgánu ručí za splnění jejích povinností v případě

¹³² K tomu srov. ustanovení § 159 odst. 3 občanského zákoníku

¹³³ LASÁK J. in LAVICKÝ P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání*, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 827

¹³⁴ Ručení viz ustanovení § 2018 – 2028 občanského zákoníku

kumulativního splnění dvou podmínek. První podmínkou je rozhodnutí insolvenčního soudu o úpadku obchodní korporace a druhá podmínka je naplněna v případě, že člen nebo bývalý člen statutárního orgánu věděl nebo měl a mohl vědět, že je obchodní korporace v hrozícím úpadku a v rozporu s péčí řádného hospodáře neučinil vše potřebné a rozumně předpokladatelné pro jeho odvrácení.

Ručení (bývalého) člena statutárního orgánu obchodní korporace tak nevzniká přímo *ex lege*, nýbrž až na základě konstitutivního rozhodnutí soudu. Soudem věcně a místně příslušným nebude soud insolvenční, jelikož se nejedná o rozhodování v rámci insolvenčního řízení, nýbrž jím bude obecný soud žalovaného (bývalého) člena statutárního orgánu. Aktivně legitimováni k podání žaloby jsou insolvenční správce a věřitelé obchodní korporace. U věřitelů obchodní korporace není podání žaloby spojeno s podmínkou přihlášení pohledávek v probíhajícím insolvenčním řízení obchodní korporace. Dle názoru M. Vrby a O. Řeháčka je tím: „[...] dána možnost domoci se (alespoň zčásti) svých pohledávek i těm věřitelům upadnuvší obchodní korporace, kteří z jakéhokoli důvodu promarnili prekluzivní lhůtu k jejich přihlášení v insolvenčním řízení.“¹³⁵ Naproti tomu zůstává otázkou, jaký přínos bude mít podání žaloby ze strany insolvenčního správce. Dle mého názoru bude hlavním rozdílem zejména okruh věřitelů, vůči kterým bude rozhodnutím soudu založena ručební povinnost.

V současné době se v právní teorii vedou debaty o důsledcích rozhodnutí s ohledem na formulaci uvedeno v ustanovení § 68 odst. 1 zákona o obchodních korporacích, týkající se povinností, které mají být (bývalým) člen statutárního orgánu splněny. Dle názoru M. Vrby a O. Řeháčka je výkladem třeba dovodit: „[...] že při určení dluhů, jež budou ručením zajištěny, bude soud vázán návrhem (*iudex ne eat ultra petita partium*). Bude-li navrhovatelem věřitel obchodní korporace, je nepochybné, že založení ručební povinnosti bude moci žádat toliko ve vztahu ke svým pohledávkám.“¹³⁶ Naproti tomu názorově stojí P. Boguský, jež tvrdí, že: „[...] rozhodnutím soudu dle § 68 odst. 1 ZOK mělo být založeno ručení členů statutárního orgánu za splnění všech povinností obchodní korporace vůči všem jejím věřitelům, byť by návrh měl být podán pouze jedním z nich. Stejný důsledek by dle mého názoru mělo mít i rozhodnutí vydané

¹³⁵ VRBA M., ŘEHÁČEK O.: *Nová úprava obchodních korporací a některé její souvislosti s insolvenčním právem*, Právní rozhledy 10/2012, s. 360

¹³⁶ Tamtéž s. 360

na základě návrhu podaného insolvenčním správcem.¹³⁷ Osobně se domnívám, že v případě návrhu podaného věřitelem obchodní korporace by měl soud rozhodovat pouze o ručební povinnosti vůči tomuto věřiteli, kdežto v případě návrhu podaného insolvenčním správcem, by měl soud rozhodovat o ručební povinnosti vůči všem věřitelům, jejichž pohledávky jsou přihlášeny do insolvenčního řízení.

Zákon o obchodních korporacích rovněž stanovuje výjimku pro tzv. krizové manažery, kteří jsou jmenováni do funkce člena statutárního orgánu za účelem odvrácení hrozícího úpadku. Tito z výkonu své funkce nemohou být žalováni na vznik ručební povinnosti vůči věřiteli obchodní korporace, dojde-li k úpadku obchodní korporace a svou funkci prokazatelně vykonávali s péčí řádného hospodáře.¹³⁸

5. Komparace nové právní úpravy péče řádného hospodáře s právní úpravou Spojeného království

5.1 Úprava odpovědnosti ředitelů ve Spojeném království

Ve Spojeném království se odpovědnost ředitelů¹³⁹ kapitálových společností za škodu dělí na dva základní režimy. V prvním případě ředitel odpovídá za porušení fiduciárních povinností (*fiduciary duties*) vyplývajících z *equity*¹⁴⁰ kde odpovídá bez ohledu na své zavinění a v případě druhém odpovídá za zaviněné porušení povinnosti péče, schopnosti a pečlivosti (*duty of care, skill and diligence*) dle ustanovení § 174 britského zákona o obchodních společnostech.

5.1.1 Fiduciární povinnosti (*Fiduciary duties*)

Fiduciární vztah je vztah dvou či více osob, který zahrnuje myšlenku víry a důvěry, které jsou obecně stanoveny pouze tehdy, je-li důvěra daná jednou osobou, skutečně přijata osobou druhou.¹⁴¹ Fiduciární vztah je založen zejména mezi advokátem a klientem nebo mezi ředitelem obchodní společnosti a obchodní společností. Britský

¹³⁷ BOGUSKÝ P.: *Ručení členů statutárního orgánu za dluhy obchodní korporace pro porušení povinnosti usilovat o odvrácení jejího úpadku*, Obchodněprávní revue 11-12/2013, s. 313

¹³⁸ K tomu srov. ustanovení § 68 odst. 2 zákona o obchodních korporacích

¹³⁹ Vycházím z pojmu „*Director*“ užívaném v britském zákon o obchodních společnostech

¹⁴⁰ Možnost soudů využívat své uvážení a nalézat spravedlnost v souladu s přirozeným právem pro zmírnění tvrdosti *common law* (zvykového práva)

¹⁴¹ Více k pojmu *fiduciary duties* – *fiduciary duties* [online] dostupné z [www: <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/fiduciary+duty>](http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/fiduciary+duty)

zákon o obchodních společnostech ukládá ve svém ustanovení § 171 až § 177 (vyjma § 174) povinnost loajality, kterou je ředitel obchodní společnosti za podmínek zde uvedených dodržovat a v případě jejího porušení bude odpovídat za škodu obchodní společnosti vzniklou.

Mezi podmnožiny povinnosti loajality britský zákon o obchodních společnostech řadí zejména povinnost ředitele jednat v mezích pravomocí mu svěřených, povinnost podporovat úspěch společnosti, povinnost nezávislého úsudku, povinnost vyhnout se střetu zájmů, povinnost nepřijímat prospěch od třetích osob a povinnost oznámit případný zájem v navržené transakci či smlouvě.

Na rozdíl od povinnosti péče schopnosti a pečlivosti obsažené v ustanovení § 174 britského zákona o obchodních společnostech, se fiduciární povinnosti týkají zejména věrnosti a čestnosti vůči obchodní společnosti. Fiduciární povinnosti tak nestaví na osobních kvalitách ředitele osobní společnosti, nýbrž je jimi posuzováno, zda ředitel obchodní společnosti jedná loajálně či neloajálně vůči této obchodní společnosti.¹⁴²

Pro přiblížení konceptu fiduciární povinnosti lze vycházet z případu *Bristol and West Building Society v Mothew*, ve kterém soudce Millet LJ dovodil, že ředitel je oprávněn k jednostranné loajalitě vůči jeho důvěrníkovi, přičemž jde o subjektivní povinnost ředitele a ředitelé jsou tak povinni jednat bona fide dle toho co považují – a nikoliv co považuje soud – v zájmu společnosti.¹⁴³ Fiduciární povinnosti tak mají být striktně vymáhány v případech, kdy ředitelé obchodních společností mají snahu mít prospěch ze svého postavení.¹⁴⁴

5.1.2 Povinnost péče, schopnosti a pečlivosti (*Duty of care, skill and diligence*)

Povinnost péče, schopnosti a pečlivosti, která je pro ředitele obchodních společností stanovena v ustanovení § 174 britského zákona o obchodních společnostech, ukládá ředitelům povinnost jednat s obecnými znalostmi, schopností a zkušeností, které mohou být rozumně očekávány od osoby vykonávající funkci svěřenou řediteli ve

¹⁴² Common Law Review: „*How Loyal Do I Have to Be?*” *Fiduciary Duties of Companies’ Directors in English Law*, [online] [cit. 2015-02-26]. Dostupné z [www: <http://www.commonlawreview.cz/how-loyal-do-i-have-to-be-fiduciary-duties-of-companies-directors-in-english-law>](http://www.commonlawreview.cz/how-loyal-do-i-have-to-be-fiduciary-duties-of-companies-directors-in-english-law)

¹⁴³ *West Building Society v Mothew* [1998] EWCA Civ 533 Dostupné z [www: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/1996/533.html>](http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/1996/533.html)

¹⁴⁴ Common Law Review op. cit.

vztahu k obchodní společnosti (objektivní měřítko) a dále obecnými znalostmi, schopnostmi a zkušenostmi, kterou ředitel má (subjektivní měřítko).

Britský zákon o obchodních společnostech tak kombinací obou měřítek povinné péče klade vyšší nárok jak na ty ředitele, kteří svou kvalifikací a zkušenostmi nedosahují úrovně, kterou lze rozumně očekávat od osoby vykonávající funkci svěřenou řediteli obchodní společnosti (subjektivní měřítko nedosahuje úrovně objektivního měřítka), tak na ty ředitele, kteří svou kvalifikací a zkušenostmi přesahují úroveň, kterou lze rozumně očekávat od osoby vykonávající funkci svěřenou řediteli obchodní společnosti (subjektivní měřítko přesahuje úroveň objektivního měřítka). Na každého z těchto ředitelů se pak bude vztahovat test vyššího měřítka. Na nezkušeného a nekvalifikovaného ředitele se vztahuje objektivní měřítko, jelikož jeho subjektivní kvality nedosahují potřebné úrovně a na zkušeného a kvalifikovaného ředitele se vztahuje měřítko subjektivní, jelikož jeho osobní kvality dosahují vyšší úrovně, než jaké se na něj vztahují v rámci objektivního měřítka.

Kombinace objektivní a subjektivního měřítka vychází zejména ze zásadního rozhodnutí britské judikatury, ve kterém soudce Jonathan Parker J. ve věci *Secretary of State for Trade and Industry v Baker (No.5)* dovedl, že:

- a) ředitelé obchodních společností mají povinnost kolektivně i individuálně získávat a udržovat takovou znalost a porozumění podnikání společnosti, která by jim umožnila vykonávat řádně povinnosti ředitelů;
- b) ředitelé obchodních společností mají povinnost dohlížet nad výkonem delegovaných funkcí, a to i přesto, že jsou k jejich delegaci oprávněni;
- c) ohledně povinnosti uvedené v bodu b) nelze formulovat žádné obecně aplikovatelné pravidlo, přičemž rozsah povinnosti a otázka, zda byla vykonána, bude záviset vždy na okolnostech každého případu, včetně úlohy ředitele v obchodní společnosti.¹⁴⁵

Dle názoru L. Krtoušové lze z uvedeného rozhodnutí dovést, že: „že britské právo se při posuzování povinné péče (*duty of care, skill and diligence*) uložené reprezentantu kapitálové společnosti soustředí na jeho znalost a informovanost o záležitostech společnosti a na otázky vertikální a horizontální delegace, přičemž v každém případě je

¹⁴⁵ In Re Barings Plc, Secretary of State for Trade and Industry -v- Baker (No 5) [1999] 1 BCLC 433, Dostupné z [www: <http://swarb.co.uk/in-re-barings-plc-secretary-of-state-for-trade-and-industry-v-baker-no-5-chd-25-nov-1998/>](http://swarb.co.uk/in-re-barings-plc-secretary-of-state-for-trade-and-industry-v-baker-no-5-chd-25-nov-1998/)

nutné brát v potaz poměry v konkrétní kapitálové společnosti.“¹⁴⁶ Vzhledem k tomu, že v souladu s objektivním měřítkem, které se na ředitele obchodní společnosti při posouzení jeho péče, schopnosti a pečlivosti uplatní, se s ohledem na výše uvedené rozhodnutí domnívám, že lze po každém řediteli požadovat základní míru znalostí, avšak nelze požadovat úroveň odbornou, která by automaticky přesahovala schopnosti průměrného osoby (objektivní měřítko).

5.2 Komparace a zhodnocení

Při srovnání české úpravy péče řádného hospodáře a britské úpravy povinnosti péče, schopnosti a pečlivosti, lze dojít k závěru, že obě úpravy jsou si ve svém základu podobné, byť každá jde poněkud jiným směrem.

Komparace měřítka povinné péče

Obě právní úpravy stanovují objektivní měřítko posouzení požadované úrovně péče s tím, že výkon funkce člena statutárního orgánu (ředitele) nelze považovat za výkon profese, který by vyžadovala odborné znalosti na úrovni profesionála.¹⁴⁷ V případě britské právní úpravy však k prolomení objektivního měřítka dojde již v případě, kdy ředitel disponuje obecnými znalostmi, schopností a zkušeností nad rámec požadovaný objektivním měřítkem. V české právní úpravě dospěl k obdobnému závěru Nejvyšší soud, jímž založil určitou míru subjektivního měřítka, jež se musí aplikovat na posuzování péče řádného hospodáře.¹⁴⁸

Komparace rozsahu povinné péče

Rozsah povinností ředitele v rámci britské právní úpravy lze konstatovat z uvedeného případu ve věci *Secretary of State for Trade and Industry v Baker (No.5)*, který vyloučil formulaci jakéhokoliv obecně aplikovatelného pravidla na rozsah požadavků na zkušenost, schopnosti a odbornost, přičemž stanovuje, že rozsah povinností ředitele bude vždy posuzován zvlášť v každém jednotlivém případě i s ohledem na postavení ředitele v obchodní společnosti.

¹⁴⁶ KRTOUŠOVÁ L.: *Péče řádného hospodáře: odpovídá britskému konceptu duty of care, skill and diligence?*, Obchodněprávní revue 10/2013, s. 277

¹⁴⁷ Tamtéž s. 277

¹⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 7. 2008, sp. zn. 29 Odo 1262/2006

Poněkud problematicky se při určení rozsahu péče řádného hospodáře v českém právním prostředí jeví názor J. Dědiče, který konstatuje, že statutární orgán musí být odborníkem na řízení obchodních korporací, musí se seznamovat s novými poznatky a v oboru řízení a správy společností a uplatňovat je v činnosti společnosti a při rozhodování se rozhodovat se znalostí věci.¹⁴⁹ Uvedené klade nepřiměřené vysoké nároky na členy statutárních orgánů malých společností, u kterých není takto nadstandardní rozsah péče řádného hospodáře zapotřebí.

Zhodnocení

Ačkoliv se v případě českého a britského právního řádu jedná o dva zcela odlišné právní systémy vycházející z odlišných pramenů a struktur, lze zhodnotit, vývoj povinné péče reprezentanta obchodní společnosti (člena statutárního orgánu a ředitele), do jisté míry jako totožný, byť osobně se přikláním k závěru, že zakotvení této stěžejní povinnosti v českém právním řádu je oproti judikatuře a právní úpravě Spojeného království, na svém počátku a lze očekávat její vývoj směrem kupředu.

Jako velký, nikoliv však zcela zásadní, rozdíl vnímám zakotvení subjektivního měřítko povinné péče v britském zákoně o obchodních společnostech, byť jeho náznaky lze nalézt i v české judikatuře. V úvaze *de lege ferenda* bych navrhoval úpravu ustanovení § 52 odst. 1 zákona o obchodních korporacích tak, aby zohlednila i osobní kvality (zkušenost a jiné odborné schopnosti) člena orgánu.

¹⁴⁹ DĚDIČ J., LASÁK J.: *Právo kapitálových obchodních společností. Přehled judikatury s komentářem. 2. Díl.* Praha: Linde, 2010, s. 1351

Závěr

Vzhledem k širokému pojetí celé práce a velice komplexní problematice, která se týká odpovědnosti na straně jedné a výkonu funkce člena statutárního orgánu kapitálové obchodní společnosti na straně druhé, rozdělím výsledky právní zkoumání odpovědnosti členů statutárního orgánu do dvou částí. V první řadě jím bude závěr ohledně koncepce odpovědnosti obsažené v občanském zákoníku a v druhé řadě jím bude zhodnocení povinností členů statutárního orgánu a odpovědnosti za porušení těchto povinností.

K pojmu odpovědnosti

K pojmu odpovědnosti lze uvést, že i přes veškeré snahy zákonodárce o zjednodušení koncepce a konkretizaci pojmů, nelze bez dalšího uzavřít, že by tento záměr větší systematickosti byl zcela naplněn. Koncepce, kterou se občanský zákoník, působí značně nespolehlivě, kdy na straně jedné hlásá opuštění odpovědnosti jako hrozbu sankcí, přičemž obsahuje ustanovení, která zakládají odpovědnost již se vznikem primární povinnosti. S ohledem na předcházející koncepci odpovědnosti, jakožto vzniku sekundární povinnosti za porušení povinnosti primární mám za to, že občanský zákoník chápe odpovědnost primárně jako povinnost řádného jednání, jehož porušení vede ke vzniku povinnosti sekundární, a to náhradě vzniklé újmy. Dle mého názoru se tak jedná o kombinaci prvků prospektivní a retrospektivní koncepce.

Osobně vnímám jako pozitivum opuštění dvojkolejnosti občanského a obchodního práva a z ní vyvstávajících problematiky, dle které úpravy se v daném případě odpovědnost za porušení povinnosti řídí. Občanský zákoník jasně stanovuje a dělí odpovědnost za porušení zákonné povinnosti a odpovědnost za porušení povinnosti smluvní. Problém, který bude muset právní teorie překonat je však ten, zda se při porušení péče řádného hospodáře bude vycházet právě z porušení zákonné povinnosti, čemuž nasvědčuje zákonná úprava pojmu péče řádného hospodáře obsažená v občanském zákoníku a zákonu o obchodních korporacích či zda bude posuzováno jako porušení povinnosti smluvní, čemuž nasvědčuje zejména smluvní charakter výkonu funkce člena statutárního orgánu a obchodní korporace.

Osobně se domnívám, že by se v případě porušení péče řádného hospodáře mělo vycházet z porušení zákonné povinnosti dle ustanovení § 2910 občanského zákoníku,

příčemž za porušení povinnosti smluvní by měly být považovány zejména ty případy porušení péče řádného hospodáře, která byla na smluvní bázi sjednána na vyšší úrovni, než kterou stanovuje zákon. Nelze však opomenout, že v případě vzniku škody na straně obchodní korporace, bude mít tato na výběr, zda náhradu škody po odpovědném členu statutárního orgánu bude požadovat z titulu porušení zákonné či smluvní povinnosti.

K povinnostem členů statutárního orgánu a odpovědnosti za její porušení

Při zkoumání jednotlivých povinností, kterými jsou členové statutárního orgánu vázáni při výkonu funkce v souladu s aktuální právní úpravou, lze uplatnit většinu stávající soudní judikatury a závěrů právní teorie.

Za pozitivní lze bezpochyby označit snahu zákonodárce o kodifikaci stěžejních pojmů, které se k výkonu funkce člena statutárního orgánu vztahují, přičemž základní povinnost – péče řádného hospodáře – zůstala ve svém důsledku nekonkretizována a byl tak ponechán prostor, s ohledem na její jednotlivé složky, k soudní interpretaci i diskuzi na úrovni právní teorie. Zhodnotím-li standard povinné péče, zastávám názor, i s ohledem na závěr učiněný v rámci komparace s právní úpravou Spojeného království, že volba objektivního měřítka péče řádného hospodáře, je nepochybně krokem správným, nicméně ve světle výše uvedeného bych navrhoval jeho zákonné rozšíření o měřítko subjektivní tak, aby skutečně pokrylo diametrální rozdíly, které se mezi jednotlivými členy statutárního orgánu nacházejí, a přitom nezatěžovalo méně zkušené členy statutárního orgánu malých společností, u kterých není vysoký standard v podobě objektivní měřítka, důvodně vyžadován.

Opět kladně lze hodnotit úpravu pravidla podnikatelského úsudku, která do rukou členů statutárního orgánu dává mocný nástroj, díky kterému v případě dodržení stanoveného postupu nebudou odpovídat za výsledek své činnosti. Vzhledem k tomu, že na poli obchodním jsou vztahy založeny na velké nejistotě jejich budoucího vývoje, jeví se přístup, kdy člen statutárního orgánu nebude odpovídat za výsledek své činnosti jako správný. Bude to však on, kdo v případě sporu bude prokazovat, zda dodržel postup *lege artis* a nezavdal tak příčinu, kvůli které by odpovídal za špatný hospodářský výsledek.

K mechanismům, které jednak mají sloužit obchodní korporaci k vymožení náhrady újmy jí způsobené ze strany člena statutárního orgánu, tak rovněž i jako

preventivní motivátor člena statutárního orgánu, aby svou funkci vykonávali se větší odpovědností a tedy zejména s péčí řádného hospodáře s nezbytnou loajalitou, znalostmi a pečlivostí, lze uvítat jasně nastavená pravidla pro náhradu vzniklé újmy na straně obchodní korporace a rovněž možnost jejího vypořádání na základě smlouvy o vypořádání újmy. Otázkou, která však zůstává nezodpovězena, je zda na základě takovéto smlouvy lze udělit členu statutárního orgánu za porušení jeho povinností až úplné absolutorium, kterým bude zproštěn od povinnosti k náhradě újmy. Vzhledem k tomu, že jednotného názoru nelze dohledat ani v odborné literatuře, zůstávám v této části pouze u závěru, kterým zastávám přinejmenším možnost snížení rozsahu škody, kterou je odpovědný člen statutárního orgánu povinen obchodní korporaci nahradit.

Instituty odpovědnosti za úpadek obchodní korporace, diskvalifikace člena statutárního orgánu z výkonu funkce pro porušení stanovených povinností či vzniku zákonného ručení za škodu způsobenou obchodní korporací nebo za úpadek obchodní korporace jsou dalšími mechanismy, které zpřísnují nároky na členy statutárních orgánů vzhledem k tomu, že špatným výkonem jejich funkce může být zasažen až jejich osobní majetek či mohou být diskvalifikováni z profesního prostředí na dobu několika let.

Závěrem lze uzavřít, že stávající právní úprava se zcela jistě vydala správným směrem, byť na výkon funkce člena statutárního orgánu klade daleko přísnější režim, než tomu bylo doposud.

Seznam zkratek

starý občanský zákoník – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění

zákon o obchodních korporacích – zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích, v platném znění

obchodní zákoník – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

insolvenční zákon – zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, v platném znění

zákon o zvláštních řízeních soudních – zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění

živnostenský zákon – zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, v platném znění

obecný občanský zákoník – zákon č. 946/1811 ř. z., obecný občanský zákoník (ABGB)

obecný obchodní zákoník – zákon č. 1/1863 ř. z., všeobecný obchodní zákoník (AHGB)

britský zákon o obchodních společnostech – The Companies Act 2006 (c 46)

Použitá literatura

Zákony, jiné předpisy a důvodové zprávy

Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku předloženého Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR 2011, VI. volební období, Sněmovní tisk 362 VI. n. z. – občanský zákoník

Důvodová zpráva k návrhu zákona o obchodních korporacích předloženého Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR 2011, VI. volební období, Sněmovní tisk 363 VI. n. z. – zákon o obchodních korporacích

Nařízení Rady č. ES/2157/2001 ze dne 8. října 2001 o statutu evropské společnosti a Směrnici Rady 2001/86/ES

Prováděcí zákon č. 627/2004 Sb. o evropské společnosti

The Companies Act 2006 (c 46) (Spojené království)

Zákon č. 946/1811 ř. z., obecný občanský zákoník

Zákon č. 1/1863 ř. z., všeobecný obchodní zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, v platném znění

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, v platném znění

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění

Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích, v platném znění

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění

Monografie

ČERNÁ S. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl* Praha: ASPI Publishing 2006. ISBN 80-7357-164-1.

DĚDIČ J., LASÁK J.: *Právo kapitálových obchodních společností. Přehled judikatury s komentářem. 2. Díl.* Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-781-2.

DĚDIČ J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KRÍŽ, R. *Akciové společnosti. 6. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-587-2.

FLEISCHER A., HAZARD C. G., KLIPPEROVÁ M. Z.: *Pokušení správních rad*, Victoria Publishing, 1996. ISBN 80-7187-104-4.

GIERKE O. *Schuld und Haftung nach älteren deutschen Recht*, Aalen: Scientia Verlag, 1969 (reprint edice 1910). ISBN 3411041007.

HAVEL B.: *Je komunitární právo obchodních společností opravdu špatné, jak se povídá?* Praha: Univerzita Karlova, 2007. ISBN 978-80-85889-86-4.

HULMÁK M. a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-287-8.

KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo. 2. vydání.* Praha: C.H.Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.

KNAPP, V. *Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu.* Stát a právo I. Praha: ČSAV, 1956

KNAPPOVÁ M. *Povinnost a odpovědnost v občanském právu.* Praha: Academia, 1968. ISBN 80-86432-55-6.

LAVICKÝ P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání,* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.

MACUR, J. *Odpovědnost a zavinění v občanském právu.* Brno: Universita J.E. Purkyně, 1980, ISBN 55-982-80.

SVEJKOVSKÝ J., DEVEROVÁ, L. a kol. *Právnícké osoby v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-445-2.

ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-480-3.

ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-354-7.

VÍTEK, J., *Odpovědnost statutárních orgánů obchodních společností.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-862-6.

Odborná literatura

BALÝOVÁ L.: *Péče řádného hospodáře ve volených orgánech obchodních korporací ve světle rekodifikace,* Obchodněprávní revue 7-8/2014

BEJČEK J.: *Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností,* Právní rozhledy 17/2007

BOGUSKÝ P.: *Ručení členů statutárního orgánu za dluhy obchodní korporace pro porušení povinnosti usilovat o odvrácení jejího úpadku,* Obchodněprávní revue 11-12/2013

DĚDIČ J.: *Úprava konfliktů zájmů v zákoně o obchodních korporacích ve vazbě na nový občanský zákoník,* Právní rozhledy 15-16/2014

ČECH P.: *Péče řádného hospodáře a povinnost loajality.* Právní rádce, 2007

HAVEL B.: *A ještě k tzv. absolutoriu a také k přenosu obchodního vedení na správní radu,* Obchodněprávní revue 6/2013

HAVEL B.: *Synergie péče řádného hospodáře a podnikatelského úsudku.* Právní rozhledy, 2007

HÁMORSKÁ A.: *Povinnost členů orgánů obchodních korporací jednat s péčí řádného hospodáře po rekodifikaci,* Obchodněprávní revue 9/2012

KOŽIAK J.: *Pravidlo podnikatelského úsudku v návrhu zákona o obchodních korporacích (a zahraničních právních úpravách),* Obchodněprávní revue 4/2012

KRTOUŠOVÁ L.: *Péče řádného hospodáře: odpovídá britskému konceptu duty of care, skill and diligence?*, Obchodněprávní revue 10/2013

PELIKÁNOVÁ I. *Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku*, Bulletin advokacie 3/2011

PIHERA V.: *Znovu k absolutoriu*, Obchodněprávní revue 3/2013

PRAŽÁK, P. *Má institut právní odpovědnosti v návrhu nového občanského zákoníku jasnou koncepci?*, Právní rozhledy 3/2012

VRBA M., ŘEHÁČEK O.: *Nová úprava obchodních korporací a některé její souvislosti s insolvenčním právem*, Právní rozhledy 10/2012

Soudní rozhodnutí

Rozhodnutí Nejvyššího soudu státu Delaware ve věci *Aronson versus Lewis (Del. 1984)* – 473 A.2d 805

Rozhodnutí Nejvyššího státu Delaware ve věci *Smith vs. Van Gorkom (Del. 1985)* – 488 A.2d 858

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 8. 2002, sp. zn. 29 Odo 198/2002 (Rc 58/2004)

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 7. 2008, sp. zn. 29 Odo 1262/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 9. 2007, sp. zn. 29 Cdo 1053/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 2. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3864/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 3. 2011, sp. zn. 29 Cdo 4276/2009

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 29 Odo 1007/2005

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 11. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1143/2005

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1224/2006

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1412/2007

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 8. 2008, sp. zn. 5 Tdo 1412/2007

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3704/2009

Internetové zdroje

Common Law Review: „*How Loyal Do I Have to Be?*” *Fiduciary Duties of Companies’ Directors in English Law*, dostupné z www: <<http://www.commonlawreview.cz/how-loyal-do-i-have-to-be-fiduciary-duties-of-companies-directors-in-english-law>>

Fudiciary duties, dostupné z www: <<http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/fiduciary+duty>>

In Re Barings Plc, Secretary of State for Trade and Industry -v- Baker (No 5) [1999] 1 BCLC 433, dostupné z www: <<http://swarb.co.uk/in-re-barings-plc-secretary-of-state-for-trade-and-industry-v-baker-no-5-chd-25-nov-1998/>>

West Building Society v Mothew [1998] EWCA Civ 533, <dostupné z www: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/1996/533.html>>

Resumé

Práce se zabývá odpovědností statutárních orgánů kapitálových obchodních společností ve světle rekonstrukce soukromého práva. Stanovené téma se v českém právním prostředí stává stále aktuálnější, a to zejména s ohledem na kodifikaci péče řádného hospodáře a pravidla podnikatelského úsudku v základních předpisech soukromého práva, kterými jsou občanský zákoník a zákon o obchodních korporacích. Cílem této práce je komplexní náhled na problematiku pojmu odpovědnosti v občanském zákoníku a zákonu o obchodních korporacích a z ní vycházející odpovědnosti statutárních orgánů kapitálových obchodních společností.

V první části této práce jsou rozebrány jednotlivé stěžejní pojmy, se kterými je dále v této práci pracováno. Pojem odpovědnosti je rozebrán z hlediska historického od koncepcí prospektivní a retrospektivní až po koncepci obsaženou v občanském zákoníku. Pojem statutárního orgánu je rozebrán jak z hlediska úpravy obsažené v občanském zákoníku, tak z hlediska jednotlivých specifik úpravy zákona o obchodních korporacích včetně rozboru úpravy jednatelů společnosti s ručením omezeným a představenstva akciové společnosti.

Druhá část popisuje vztah mezi obchodní korporací a členy statutárního orgánu z hlediska smlouvy o výkonu funkce, jež doznala v úpravě zákona o obchodních korporacích značného rozšíření oproti předcházející úpravě obsažené v obchodním zákoníku.

Třetí, stěžejní část práce, se věnuje rozboru jednotlivých základních povinností, kterými je člen statutárního orgánu vázán při výkonu své funkce. Těmito základními povinnostmi jsou péče řádného hospodáře, povinnost loajality a pravidlo podnikatelského úsudku. Pro úplnost jsou rozebrány i povinnosti vedlejší, kterými jsou zákaz konkurence, pravidlo o střetu zájmů a povinnost informační spolu s povinností mlčenlivosti.

Čtvrtá část je věnována rozboru odpovědnosti člena statutárního orgánu za porušení stanovených povinností a rozboru jednotlivých mechanismů, které upravují náhrady újmy vzniklé na straně obchodní korporace spolu s důsledky výkonu funkce v rozporu s péčí řádného hospodáře.

Pátá závěrečná část je věnována komparaci úpravy péče řádného hospodáře dle nové právní úpravy s právní úpravou Spojeného království spolu se závěrečným hodnocením a úvahami *de lege ferenda*.

Abstract - Liability of governing bodies of limited companies

The thesis deals with the liability of governing bodies of limited companies in the light of the recodification of private law. The given topic is becoming increasingly acute in the Czech legal environment, especially with regard to the codification of due diligence and the business judgment rule in the basic acts of private law, namely the Civil Code and the Business Corporations Act. The aim of this work is to provide a comprehensive insight into the problems of the concept of liability within the Civil Code and a view into the Business Corporations Act and the ensuing liability of governing bodies of limited companies.

In the first chapter of this thesis, various key concepts, which are used and elaborated throughout this paper, are analyzed and defined. The concept of liability is analyzed in terms of a historical perspective – both from the so-called prospective and retrospective conception to the conception contained in the Civil Code. The concept of a statutory body (governing body) is analyzed both in terms of rules contained in the Civil Code and in terms of the different specificities of the Business Corporations Act including the analysis of directors of a limited company and the board of directors of a joint-stock company.

The second chapter describes the relation between business corporations and members of the statutory body in terms of the agreement on acting, which has undergone considerable expansion in the Business Corporations Act compared to the previous legislation contained in the Commercial Code.

The third main chapter of the thesis is devoted to the analysis of individual basic duties, by which the statutory body is bound in the performance of its functions. These basic duties are due diligence, the duty of loyalty and the business judgment rule. In order to provide a complete analysis of the given subject, secondary duties, such as the prohibition of competition, the rule on conflict of interest and informational duty along with the duty of confidentiality, are also closely examined.

The fourth chapter is devoted to the analysis of the liability of members of statutory bodies for the breach of their duties and the examination of the various mechanisms that govern the compensation for losses incurred by a business corporation, along with the consequences of performing their duties in conflict with due diligence.

The final fifth chapter is devoted to a comparison of due diligence contained in the new legislation with the legislation of the United Kingdom, along with the final evaluation and reflections *de lege ferenda*.

Klíčová slova

Odpovědnost

Liability

Statutární orgán

Governing body

Péče řádného hospodáře

Due diligence